

**İNŞAAT SEKTÖRÜNDE İŞ
KAZALARININ MEDYADAKİ
YANSIMALARI VE ANALİZİ**

Volkan ARSLAN

Yüksek Lisans Tezi

İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı

Ocak 2014

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Volkan ARSLAN' ın “**İnşaat Sektöründe İş Kazalarının Medyadaki Yansımaları ve Analizi**” başlıklı İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalındaki, Yüksek Lisans Tezi 27/12/2013 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Yard. Doç. Dr. Serkan KIVRAK
Üye	: Doç. Dr. Gökhan ARSLAN
Üye	: Yard. Doç. Dr. Serdar ULUBEYLİ

Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
..... Tarih vesayılı kararıyla onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İNŞAAT SEKTÖRÜNDE İŞ KAZALARININ MEDYADAKİ YANSIMALARI VE ANALİZİ

Volkan ARSLAN

Anadolu Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Serkan KIVRAK

2014, 84 Sayfa

Medya her türlü bilgiyi kişilere ve topluma görsel ve yazılı araçlar ile aktarır. Mizah, medyanın bilgi aktarırken kullandığı bir sanat türüdür. Bu çalışmada, Türk karikatür dünyasının iş kazalarına yaklaşımı değerlendirilmiştir. Mizahın, toplum hareketlerine yön vermesi açısından, iş sağlığı ve güvenliği konusu üzerinde etkileri araştırılmıştır. Ayrıca Türkiye’de yaşanan iş kazaları ve kazalara ilişkin karikatür örnekleri incelenmiştir. Bu çalışmada iş sağlığı ve güvenliği hakkında tanımlamalara, istatistiklere ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Araştırmada, Türkiye’nin farklı illerinde yaşayan karikatüristlerle yarı yapılandırılmış anketler ve görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 19.0 programı vasıtasıyla değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, medyanın toplumu iş kazaları konusunda bilgilendirmede ve konu ile ilgili algı oluşturulmasında çok etkili olduğu ortaya koyulmuştur. Ayrıca, karikatüristlerin iş kazaları ile ilgili çizimlerini daha çok medya yoluyla duydukları iş kazası haberlerinden sonra yaptıkları tespit edilmiştir. Mizahın toplumsal olaylara yön vermesi bakımından etkisi olduğu ve bu etkinin iş sağlığı ve güvenliği alanında da kullanılabileceği öngörülmüştür. Çalışmaya katılan karikatüristlerin çoğunluğu iş kazalarına karşı duyarlı olduklarını ve bu duyarlılıklarını çizimlerinde ortaya koymaya çalıştıklarını belirtmiştir. Karikatürlerin iş kazalarına karşı toplum bilinçlenmesinde ve dolayısıyla iş kazası sayılarının azaltılmasında yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnşaat Sektörü İş Kazaları, Medya, Mizah, Karikatür, İş Sağlığı ve Güvenliği

ABSTRACT

Master of Science Thesis

REFLECTIONS ON THE MEDIA OF WORK ACCIDENTS IN CONSTRUCTION SECTOR AND ITS ANALYSIS

Volkan ARSLAN
Anadolu University
Graduate School of Sciences
Civil Engineering Program

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Serkan KIVRAK

2014, 84 Pages

Media delivers information to people and society by visual and written tools. Humour is an art form used by media to deliver information. In this study, approach of Turkish cartoon world to work accidents has been evaluated. Moreover, the effects of humor on society about health and safety have been investigated. Furthermore, the accidents which happened in Turkey and cartoons about these accidents have been examined. In this thesis, some definitions, statistics and assessments about work health and safety are given. In the study, semi-structured surveys have been administered with Turkish cartoonists and interviews. The results of the surveys have been analyzed via SPSS 19.0 package program and presented in the study.

As a result, it is predicted that media is very attractive to deliver information and create an awareness on society about work accidents. Results of the analyses of surveys show that, cartoonists mostly draw their cartoons after seeing news about work accidents on the media. It is also believed that humour can be useful to create an awareness on people about health and safety issues. The majority of the cartoonists, who participated in the study, acknowledged that they are sensible and feel responsible on safety issues and they tried to show these feelings on their works. Based on results of the study it is predicted that humour and cartoons can positively effect work accidents.

Key Words: Construction Sector Work Accidents, Media, Humour, Cartoon, Health and Safety

TEŐEKKÖR

Bu alıŐma sűresince deneyimleriyle bana yol gűsteren ve destek olan danıŐman hocam Yrd. Doç. Dr. Serkan KIVRAK ve bu çalıŐma sırasında bana zaman ayıran, destek olan ve tűm kolaylıklarını saėlayan hocam Yrd. Doç. Dr. Serdar ULUBEYLİ'ye Őukranlarımı arz ederim. Bana, çalıŐmam boyunca maddi ve manevi desteėini esirgemeyen aileme teŐekkűr ederim. Ayrıca bu çalıŐmaya eserleri, fikirleri ve ufuk açan gűrűŐleri ile katkı yapan karikatűristlere ve bu karikatűristler arasında, birçok karikatűrist ile iletiŐime geçmeme yardımcı olan Firuz KUTAL'a teŐekkűr ederim.

Volkan ARSLAN

Ocak 2014

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
2. İŞ KAZASI KAVRAMI	4
2.1. İş Kazası	5
2.1.1. Teknik açıdan iş kazası kavramı	6
2.1.2 Hukuksal açıdan iş kazaları	7
2.2. İş Kazalarının Sınıflandırılması.....	7
2.2.1. Yaralanmanın ağırlığına göre	8
2.2.2. Yaralanmanın cinsine göre	8
2.2.3. Kazanın cinsine göre	8
2.3. İş Kazalarının Sebepleri	10
2.4. Türkiye’de İş Kazaları.....	13
2.4.1. İş Kazalarının Maliyeti	19
2.5 Dünya’da İş Kazaları.....	22
3. 6331 SAYILI İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KANUNU	24
3.1. 6331 Sayılı Kanuna Göre İşveren ile Çalışanların Görev ve Yetkileri	26
3.1.1 İşverenin Yükümlülüğü.....	26

3.1.2. Çalışanın Yükümlülüğü.....	28
-----------------------------------	----

4. KARİKATÜR KAVRAMI **31**

4.1. Karikatür.....	32
4.2. Karikatür Çeşitleri	34
4.2.1. İçeriğine göre karikatürler	35
4.2.2. Biçemine göre karikatürler	36
4.2.3. Grafik tekniklerine ve kullanımına göre karikatürler	37
4.2.4 Siyasi Karikatür	38
4.3. Karikatürün Amacı	39
4.4. Karikatürün İşlevleri.....	40
4.5. Karikatürün Mesaj Verme Yöntemleri.....	41
4.6. Karikatürün Eğitimde Kullanım Örnekleri.....	43
4.7. Türkiye’de Yaşanan İş Kazaları ve Kazalara İlişkin Karikatürlerden Örnekler	44
4.7.1. 11 Mart 2012 Esenyurt yangını	45
4.7.2. 17 Mayıs 2010 Zonguldak Karadon maden ocağı grizu patlaması .	46
4.7.3. 10 Şubat 2011 Kahramanmaraş maden ocağı göçüğü	47
4.7.4. 31 Ocak 2013 Gaziantep’te fabrikada patlama	48
4.7.5. 11 Ağustos 2008 Tuzla Gisan Tersanesi	49
4.7.6. Çalışmaya katılan karikatüristlerden gelen karikatür örnekleri	50
4.8. Homur Mizah Dergisi.....	52

5.ARAŞTIRMA **55**

5.1. Araştırmanın Konusu	55
5.2. Araştırmanın Amacı	55
5.3. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi	55

5.4. Verilen Analizi ve Bulgular	56
5.4.1. SPSS 19.0 ile Anketlerin Analizi	56
5.4.2. Yaş Dağılımı	57
5.4.3. Cinsiyet Dağılımı	58
5.4.4. Profesyonel ve Amatör Karikatürist Dağılımı	58
5.4.5. Daha önce iş kazası geçirme veya iş kazasına şahit olma dağılımı	59
5.4.6. Yetkili kurumlar hakkında karikatüristlerin görüşleri.....	59
5.4.7. Yasa ve yönetmelikler hakkında karikatüristlerin görüşleri	60
5.4.8. Denetleme faaliyetleri konusunda karikatüristlerin görüşleri	60
5.4.9. Politikacıların çalışmaları hakkında karikatüristlerin görüşleri	61
5.4.10. Medyanın toplumu bilgilendirmesi konusunda karikatüristlerin görüşleri	61
5.4.11. Toplumun bilinçlenmesine mizahın katkısı üzerine karikatürist görüşleri.....	62
5.4.12. Mizah yoluyla yapılan uyarılar hakkında karikatüristlerin görüşleri.....	63
5.4.13. Okullarda eğitim verilmesi hakkında karikatüristlerin görüşleri ..	63
5.4.14. Yapılan toplantılar hakkında karikatüristlerin görüşleri	64
5.4.15. Karikatüristlerin siyasi görüşünün etkisi	64
5.4.16. Karikatür çizdiniz mi?	65
5.4.17. Karikatürlerin çizilme sıklığı	65
5.4.18. Karikatürlerle mesaj verilmek istenen hedef kitle.....	66
5.4.19. Karikatürlere konu olan sektörler.....	67
5.4.20. Karikatürlerde eleştirilen kitle.....	68
5.4.21. Karikatürlerin etkisi.....	68
5.4.22. Karikatüristlere geri bildirim.....	69
5.4.23. Toplumda algı oluşturmak.....	70

5.4.24. Yetkililere mesaj iletimi	71
5.5. Ki-kare test analiz sonuçları	71
5.5.1. Profesyonel veya amatör karikatürist olmanın iş kazaları konulu karikatür çizimine etkisi.....	72
5.5.2. Profesyonel veya amatör karikatürist olmanın iş kazaları konulu karikatür çizimin sıklığına etkisi.....	73
5.5.3. Siyasi görüşün iş kazalarına bakışını etkilemesi ile yetkilileri eleştirmek arasındaki ilişki	74
6.SONUÇLAR	76
KAYNAKLAR	77
EK ANKET FORMU ÖRNEĞİ	80

ŞEKİLLER DİZİNİ

4.1. Çizgi karikatür örneği	31
4.2. Fotoğraf düzenleme programları ile yapılmış karikatür örneği	32
4.3. Turhan Selçuk imzalı bir siyasal karikatür örneği	36
4.4. Siyasi Karikatür örneği	39
4.5. Esenyurt yangını olayı üzerine çizilmiş bir karikatür	46
4.6. Zonguldak'ta meydana gelen kaza ile ilgili karikatür	47
4.7. 'Güzel Öldüler' sözü üzerine çizilmiş bir karikatür)	47
4.8. Kahramanmaraş'ta meydana gelen maden kazası ile ilgili karikatür.....	48
4.9 Gaziantep'te yaşanan patlamanın ardından çizilen bir karikatür	49
4.10. Tuzla Tersanesi kum torbası olayıyla ilgili karikatür	49
4.11. Halit Kurtulmuş.....	50
4.12. Halit Kurtulmuş.....	50
4.13. Musa Gümüş	50
4.14. Levent Erpen	50
4.15. Levent Erpen	51
4.16. Mustafa Bilgin.....	51
4.17. Firuz Kutal	51
4.18. Firuz Kutal	51
4.19. Tayfun Akgül	51
4.20. Tayfun Akgül	51
4.21. tolgaca (bobiler.org).....	52
4.22. norro (bobiler.org).....	52

ÇİZELGELER DİZİNİ

2.1. Türkiye’de sektörlere ve cinsiyete göre iş gücü dağılımı Ağustos ayı verileri (TÜİK 2013)	5
2.2. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların iş kazaları sonucu oluşan yaraların vücuttaki yeri 2012 (SGK)	9
2.3. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların geçirdiği iş kazalarının kaza sebeplerine ve cinsiyete göre dağılımı 2012 (SGK).....	9
2.4. İş Kazalarının Sebepleri	12
2.5. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların iş kazası ve meslek hastalığı vakalarının meslek gruplarına ve cinsiyete göre dağılımı 2012 (SGK).....	14
2.6. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların iş kazaları vakalarının yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımı 2012 (SGK) .	14
2.7. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların meslek hastalıkları vakalarının yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımı 2012 (SGK).....	15
2.8. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların yaşadıkları iş kazaları ve meslek hastalıkları vakalarının sonuçları (SGK)..	16
2.9. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların iş kazaları sonucu ölümlerinin yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımı 2012 (SGK).....	17
2.10. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların iş kazaları sonucu ölümlerinin faaliyet gruplarına göre dağılımı 2012 (SGK) .	18
2.11. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların iş kazaları sonucu ölümlerinin ve sürekli iş göremez halinin illere göre dağılımı 2012 (SGK).....	19
2.12. İş kazası sıklık ve ağırlık hızları 2012 (SGK).....	21
2.13. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların iş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölenlerin yıl içinde gelir bağlanan hak sahipleri sayısı 2008- 2012 (SGK).....	22

2.14. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki sigortalıların iş kazası veya meslek hastalığı sigortasından gelir alanların birikimli sayıları 2008- 2012 (SGK).....	22
5.1. Katılımcı karikatüristlerin yaş dağılımı	58
5.2. Katılımcı karikatüristlerin cinsiyet dağılımı	59
5.3. Profesyonel ve amatör karikatüristlerin dağılımı	59
5.4. Karikatüristin iş kazası geçirme veya şahit olma durumu	60
5.5. Karikatüristlerin yetkili kurumların çalışmalarının yeterliliği hakkında görüşleri	60
5.6. Karikatüristlerin yasa ve yönetmelikler hakkındaki görüşleri	61
5.7. Karikatüristlerin denetleme faaliyetlerinin yeterliği hakkındaki görüşleri	61
5.8. Karikatüristlerin politikacıların çalışmalarının yeterliliği hakkında görüşleri	62
5.9. Karikatüristlerin medya hakkında görüşleri	63
5.10. Toplum bilinçlenmesine katkı	63
5.11. Mizah yoluyla yapılan uyarıların etkisi	64
5.12. Karikatüristlerin okullarda iş güvenliği eğitimi hakkında görüşleri	64
5.13. İş sağlığı ve güvenliği toplantılarının iş kazalarına etkisi	65
5.14. Siyasi görüşün etkisi	66
5.15. İş kazaları hakkında karikatür çizdiniz mi?	66
5.16. Karikatür çizme sıklığı	67
5.17. Hedef Kitle	68
5.18. Karikatürlerde konu alınan sektörler	69
5.19. Karikatürlerde eleştirilen kitle	69
5.20. Karikatürlerin hedef kitle üzerinde etkisi	70
5.21. Karikatüristlerin geri bildirim alması	71
5.22. Toplumda iş kazaları hakkında algı oluşmasına etki	72
5.23. Yetkilere mesaj iletmek	73
5.24. Meslek ile karikatür çizimi karşılaştırılması	74
5.25. Meslek ile karikatür çizimi sıklığı karşılaştırılması	75
5.26. Siyasi görüşün etkileri ile yetkililerin eleştirilmesinin karşılaştırılması	75

1.GİRİŞ

18. yüzyılda Avrupa kıtasında ortaya çıkan sanayi devrimiyle başlayan makineleşme, teknolojik atılımlarla devam etmiş ve bu durum bir taraftan işçi ihtiyacını arttırırken diğer taraftan kapitalist sistemde var olan yarıyı hızlandırmıştır. Her yıl daha fazla insan daha fazla üretim yapmak için işçi sınıfına katılmakta, önceleri kendi toprağını işleyen insanlar birer işçi olarak sektöre adım atmaktadırlar. Endüstriyel üretime geçiş, iş makinelerin kullanımının yaygınlaşması, enerji ihtiyacının artması gibi sebepler işçi sınıfının daha tehlikeli koşullarla karşı karşıya kalmasına sebep olmuştur. Bu teknolojik ilerleyişin doğal bir sonucu olarak, çalışanların sağlıklarının ve hayatlarının güvence altına alınma ihtiyacı doğmuştur.

Küreselleşme ve neoliberal ekonomi politikaları sonucunda iş güvencesinin azalması, esnek çalışma biçimleri, çalışma koşullarının ağırlaşması, özelleştirme, sendikasılaştırma ve taşeronlaştırmanın yaygınlaşması, sosyal güvenlik ve güvenceden yoksun kayıt dışı işçilik ve çocuk işçi çalıştırma, iş kazalarının başlıca nedenleridir. Bir ülkenin iş sağlığı ve güvenliği (İSG) istatistikleri, o ülkenin temel insan hakları, çalışma yaşamı ve gelişmişliğine ilişkin göstergelerine önemli bir referans oluşturmaktadır. Türkiye iş kazalarında Avrupa ve dünyada ilk sıralarda; ölümlü iş kazalarında ise Avrupa'da birinci, dünyada üçüncü sırada yer almaktadır (MMO 2012).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nün yaptığı tanıma göre iş sağlığı, bütün mesleklerde çalışanların bedensel, ruhsal ve sosyal yönden iyilik hallerinin en üst düzeyde tutulması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi çalışmalarıdır. İş sağlığı, işçilerin, eş ve çocuklarının iyilik hallerinin en üst düzeye çıkarılması, yaşam koşullarının iyileştirilmesi, yalnız çalışma çevresinde değil yaşam çevresinde de sağlık zararlarından korunmaları, yeteneklerine uygun işlerde çalışmaları ve her türlü stres etkilerinden olabildiğince korunarak, sağlıklı insanlarla, sağlıklı ve kaliteli bir üretim temin etmeleri demektir (Önal 2006).

İnsanlar binlerce yıl öncesinden beri iş kazaları ile karşı karşıya kalmaktadır. İçinde bulunduğumuz 21. yüzyılda bile, çalışmanın savaştan üç kat daha tehlikeli olduğu belirtilmektedir. Ayrıca içki, uyuşturucu veya savaşlar

dolayısıyla ölen insanlardan daha fazla insanın iş kazaları sebebiyle öldüğü tespit edilmiştir. Savaşlar yüzünden yılda 650 bin insan ölürken, iş kazaları ve meslek hastalıkları sebebiyle her yıl 2 milyon insanın öldüğü belirtilmektedir (Ergüven ve Filiz 2008).

Bir mal veya hizmet üretmek için harcanan emeğe iş, bu emeği sarf eden kişiye işçi denilmektedir. İş sağlığı ve güvenliği (İSG) temel olarak işçi üzerine kurulmuş bir sistemdir. İşçilerin hayatının ve sağlığının korunması İSG'nin birinci önceliğidir. Bir işçinin sağlığı yalnızca kendini değil, ailesini, iş arkadaşlarını, çalıştığı işletmeyi ve ülke ekonomisini etkilemekte olduğu gerçeği doğrultusunda, İSG üzerine devlet tarafından yasalar ve düzenlemeler, üniversiteler tarafından araştırmalar ve projeler yapılmaktadır. Üniversiteler yaptıkları araştırma ve projelerle, devlet ise çıkardığı kanunlar ve bünyesinde bulunan denetim mekanizmasıyla bu konu üzerinde çalışmalar yapmaktadır. Türkiye Avrupa Birliği (AB) uyum yasaları çerçevesinde imzaladığı sözleşmeler ile İSG konusunda son yıllarda önemli mesafeler almıştır İSG konusunda toplumun bütün katmanlarında bir farkındalık yaratmak, iş kazalarını azaltmakta faydalı olacaktır. Bu çalışmada toplumsal bilinçlenmeye katkısı açısından oldukça güçlü bir enstrüman olan mizahın, İSG konusuna bakışı değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Dünyada her yıl işe ve çalışma ortamlarına bağlı olarak ortalama 2.340.000 ölüm olduğu hesaplanmaktadır. Bu ölümlerin çok büyük bir kısmının meslek hastalıklarına bağlı oldukları artık yadsınamaz bir gerçektir. Başka bir ifadeyle dünyada meslek hastalıklarına bağlı olarak her gün 5500 ölüm olmaktadır. Dolayısıyla her dakikada meslek hastalıklarına bağlı olarak dünyada 3-4 kişi yaşamını yitirmektedir (TÜSAD 2013).

Uluslar Arası Çalışma Örgütü (ILO) işe bağlı hastalıklar ve kazaların direk ve dolaylı zararlarının dünya ülkelerinin ekonomisine maliyetinin ülkelerin gayri safi milli hasıllarının en az %4'ünün kaybına, başka bir ifadeyle bu konularda önlem alınmamasının dünyaya küresel maliyetinin en az 2,8 trilyon dolar olduğunu belirtmektedir (ILO 2013).

İş sağlığı ve güvenliğikonusunda meslek hastalıkları ile ilgili veriler, ülkelerin meslek hastalıkları tanı sistemlerindeki yetersizlik nedeniyle kesin olarak gün yüzüne çıkmamaktadır. Çin ve Türkiyegelişen ekonomileri ile meslek hastalıkları konusunda öne çıkmaktadırlar. Dünya nüfusunun neredeyse %20'sini

oluşturan in'de beklenen meslek hastalığı rakamı 3-5 milyon iken, 2010 yılı sigortacılık kurumlarının yasal kayıtlarına geçen meslek hatalıkları sayısı sadece 27.400'dür. Aynı Şekilde Türkiye'de kayıtlı en az 20 milyon çalışan var; tüm çalışma ortamlarının dünya standartlarında olduğu kabul edilecek olursa yılda 80-240 bin arası meslek hastalığı tanısı koyulması beklenirken bu sayı yılda 400-500' geçmemektedir (TÜSAD 2013).

2.İŞ KAZASI KAVRAMI

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) kanununda çalışan, genç çalışan, işveren vb. kavramların tanımları şu şekilde yapılmaktadır;

Çalışan: Kendi özel kanunlarındaki statülerine bakılmaksızın kamu veya özel iş yerlerinde istihdam edilen gerçek kişidir.

Genç Çalışan: On beş yaşını bitirmiş ancak on sekiz yaşını doldurmamış çalışandır.

İşveren: Çalışan istihdam eden gerçek veya tüzel kişi yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlardır.

İşyeri: Mal veya hizmet üretmek amacıyla maddi olan veya olmayan unsurlar ile çalışanların birlikte örgütlendiği, işverenin işyerinde ürettiği mal ve hizmet ile nitelik yönünden bağlılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen işyerine bağlı yerler ile dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve mesleki eğitim yerleri ve avlu gibi diğer eklentiler ve araçları içeren organizasyondur.

İş Kazası: İş yerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen özre uğratan olaydır.

Bu kavramlardan iş kazası, bu çalışmanın asıl odaklandığı, kaza sayılarının azaltılması, kazalarda yaşanan kayıpların önlenmesi ve kazaların yol açtığı maddi ve manevi zararların en aza indirgenmesi amaçlanarak üzerine gidilmesi gereken konu olarak saptadığı kavramdır.

Türkiye İstatistik Kurumu 2013 Kasım ayı mevsim etkilerinden arındırılmamış temel iş gücü göstergelerine göre Türkiye’de kurumsal olmayan nüfus 74.567.000 olup 15 ve yukarı yaş nüfusu 55.715.000’dir. Toplam iş gücü 28.766.000 kişi olup istihdam edilen kişi sayısı 25.990.000’dir. Bu veriler ışığında iş gücüne katılma oranı %51,6’dır. İşsizlik oranının 2013 Kasım ayı verilerine göre %9,8 olan Türkiye’de 15-24 yaş arası genç nüfusun işsizlik oranı %18,7 olduğu görülmektedir. 2013 yılında kadınların işgücüne katılım oranı %31,3 olurken bu oran erkeklerde %72,6 olarak tespit edilmiştir. Türkiye’de istihdam edilen nüfusun %25,1’i tarım, %19,1’i sanayi, %7,2’si inşaat, %48,6’sı da hizmetler sektöründe çalışmaktadır. Tarımdaki istihdamın %43,8’ini kendi

hesabınaveya işveren olarak çalışanlar, %46,3'ü ise ücretsiz aile işçisi oluşturmaktadır. Tarım sektöründeki 2.872.000 kadının%77,9'u ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır (TÜİK, 2013). Çizelge 2.1'de Türkiye'nin sektörlere ve cinsiyete göre iş gücü dağılımı gösterilmiştir.

Çizelge 2.1. Türkiye'de sektörlere ve cinsiyete göre iş gücü dağılımı Ağustos ayı verileri (TÜİK 2013)

EKONOMİK FAALİYETİN ADI	ERKEK	KADIN
Tarım, ormancılık, balıkçılık	3.416.000	3.095.000
Sanayi	3.909.000	1.055.000
İnşaat	1.801.000	56
Hizmetler	9.090.000	3.538.000
Toplam	18.216.000	7.774.000
Genel Toplam	25.960.000	

2.1.İş Kazası

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Ansiklopedisi'ne göre ise iş kazası belirli bir zarara ya da yaralanmaya neden olan beklenmeyen ve önceden planlanmamış bir olaydır. Bir başka tanım da Dünya Sağlık Örgütü' ne (WHO) aittir. WHO'ya göre, iş kazası önceden planlanmamış, çoğu kez kişisel yaralanmalara, makinaların, araç ve gereçlerin zarara uğramasına, üretimin bir süre durmasına yol açan bir olaydır(Bengi ve Ocak 2011).

Bu açıklamalara ek olarak, daha kapsamlı bir açıklama 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Madde 13'te şu şekildedir.

- Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,
- İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adı hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle,
- Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
- Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,

e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ve ruhen özre uğratan olaydır. Olayın, iş kazası sayılabilmesi için; bu hal ve durumlardan herhangi bir tanesinin meydana gelmesi yeterlidir (SSK 2012).

2.1.1. Teknik açıdan iş kazası kavramı

İş kazalarını tanımlarken, kazaların sebep ve sonuçları bakımında 2 ayrı bakış açısında toplandığı fark edilmiş ve tanımlarının teknik ve hukuksal açıdan değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Araştırmacıların bazıları teknik açıdan iş kazasının incelendiğinde, kişilere zarar veren olayların yanı sıra işyerindeki makinalara, tesisat ve tertibata zarar veren olayları da iş kazası olarak kabul etmişlerdir. İşyerinde canlı veya cansız, hiçbir şeye zarar vermeyen fakat işin tamamlanmasına engel olan veya aksatan olayların da iş kazası olarak nitelendirilebileceğini ileri sürmüşlerdir (Korkutan 2010).

Kaza beklenmedik anda meydana gelen, kişilere veya etrafına zarar veren, istem dışı gerçekleşen olay olarak tanımlanırsa, teknik açıdan iş kazası bu olaylar zincirinin iş yerinde veya işi yapmak adına yürütülen faaliyetlerde meydana gelmesidir.

Dik duran domino taşları modeli, kazaları inceleyen araştırmacıların örneği olarak kullanılmaktadır (Müngen2008). Bu model bize kazaların hangi sırayla olduklarını genel anlamda kazaya sebep olan faktörlerin ana başlıklarını göstermektedir. Modelin öne sürdüğü kaza zinciri sırasıyla şu maddeleri takip ederek oluşmaktadır.

1. Doğa koşulları
2. Kişisel eksiklikler
3. Güvensiz durum ve davranışlar
4. Kaza
5. Zarar

Doğa koşulları, insanın ve çevrenin varoluşundan kaynaklanan kazaya açıklık hali olarak tanımlanmaktadır. Kişisel eksiklikler, bilgi ve eğitim eksikliği olarak açıklanmakta ve giderilmesi mümkün olan, üzerine çalışmalar yürütülen

adımların başında gelmektedir. Alınacak önlemlerle engellenebilecek olan olaylar, güvensizdurum ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Bu tarz güvensiz durumlar için hem eğitim hem yönetim hem de takip mekanizmalarının uyumlu çalışması gerekmektedir. Kaza olduktan sonra artık yapılacak şey yaraların mümkün olduğu hızda sarılması ve zararların giderilmesi olacaktır.

2.1.2 Hukuksal açıdan iş kazaları

İş kazalarının maddi hasar, fiziksel hasar, yaralanma ve ölüm dışında bir de hukuki boyutu bulunmaktadır. İş kazalarının hukuksal açıdan tanımlanmasında kazaların teknik açıdan ayrıntılarına girilmeden yapılan çalışmalar mevcuttur. 5510 sayılı SGK kanununun 13. maddesinde şu şekilde tanımlanmaktadır;

- Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, işveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle,
 - Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
 - Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,
 - Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen özre uğratan olaya iş kazası denilmektedir (Güzel ve Okur 2004).

2.2. İş Kazalarının Sınıflandırılması

İş kazaları, olayın meydana gelme şekline, olay sonucu oluşan zararının niteliğine, kaza olayının sonuçlarına bağlı olarak değişik şekillerde sınıflandırılmaktadır.

2.2.1. Yaralanmanın ağırlığına göre

İş kazaları sonucunda ele çivi batması gibi küçük sıyrıklarla atlatılabilecek yaralanmalar olduğu gibi, çalışanın bir günden fazla işten uzaklaşmasına neden olabilecek ancak tedavi gerektirmeyen yaralanmalar olabilmektedir. Çalışanın bir günden fazla işten uzaklaşmasına ve tedavi olmasını gerektirecek duruma gelmesine neden olan yaralanma durumlarına, kol kırılması ve zehirlenme örnek olarak gösterilebilir. Sürekli iş göremezlik durumuna veya ölüme sebep olan yaralanmalar ise en ağır iş kazalarıdır ki bunlara örnek olarak yüksekten düşme, grizu patlaması ve madenlerde çökme gibi ağır sonuçları olan iş kazaları gösterilebilir. Bu sınıflandırma şu şekilde sıralanmaktadır.

1. Hafif yaralanmalar
2. Bir gün işten uzaklaşılmasına neden olan ancak tedavi gerektirmeyen yaralanmalar
3. Bir günden fazla işten uzaklaşılmasına neden olan ve tedavi gerektiren yaralanmalar
4. Sürekli iş göremezlik haline sebep olan yaralanmalar
5. Ölümle sonuçlanan yaralanmalar

2.2.2. Yaralanmanın cinsine göre

İş kazaları oluşan yaralanmalarının cinsleri, yaranın vücutta oluşan yerine göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma vücudun muhtelif yerlerinde meydana gelen yaralanmalarla birlikte, ruhsal ve sinirsel yaralanmaları da içermektedir. Çizelge 2.2’de, Türkiye’de 2012 yılında meydana gelen kazaların vücuttaki yaralanmalara göre dağılımı gösterilmiştir.

2.2.3. Kazanın cinsine göre

İş kazalarının cinsi, söz konusu kazalara sebep olan çalışma aktiviteleri olarak sınıflandırılmaktadır. Çizelge 2.3’de iş kazalarının, kazanın oluş sebepleri ve cinsiyete göre dağılımı gösterilmiştir.

Çizelge 2.2. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların iş kazaları sonucu oluşan yaraların vücuttaki yeri 2012 (SGK)

Yaranın Vücuttaki Yeri	Erkek	Kadın	Toplam
Kafa	5.043	294	5.337
Boyun	662	38	700
Sırt	3.042	176	3.218
Gövde ve İç Organlar	1.545	101	1.646
Üst Ekstremiteler (Kol, El, Omuz vb.)	33.312	2.936	36.248
Alt Ekstremiteler (Kalça, Bacak, Ayak vb.)	13.551	990	14.541
Bütün Vücut ve Çok Yönlü Yaralanmalar	1.313	130	1.443
Diğer Bölümler	2.468	383	2.851
Tasnif Edilmemiş Vücut Yaralanmaları	8.154	733	8.887
Toplam	69.090	5.781	74.871

Çizelge 2.3. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların geçirdiği iş kazalarının kaza sebeplerine ve cinsiyete göre dağılımı 2012 (SGK)

İş Kazası Nedenleri	Erkek	Kadın	Toplam
Taşıt Kazaları	3.249	314	3.563
Kaza Neticesi Zehirlenmeler	162	8	170
Kişilerin Düşmesi	7.770	771	8.541
Makinelerin Sebep Olduğu Kazalar	12.325	1.076	13.401
Patlama Sonucu Çıkan Kazalar	637	28	665
Normal Sınırlar Dışındaki Isılara Maruz Kalmak veya Temas Etmek	898	114	1.012
Düşen Cisimlerin Çarpıp Devirmesi	10.628	460	11.088
Bir veya Birden Fazla Cismin Sıkıştırması, Ezmesi, Batması, Kesmesi	17.992	1.587	19.579
Elektrik Akımından İleri Gelen Kazalar	438	21	459
Kaynak Yaparken Meydana Gelen Kazalar	244	5	249
Diğer Nedenler	12.065	1.204	13.269
Genel Toplam	69.090	5.781	74.871

2.3.İş Kazalarının Sebepleri

İş kazaları, oluş sebepleri açısından değerlendirildiğinde, işletmelerde belli başlı bazı faktörlerin bir araya gelmesi sonucu iş kazalarının ortaya çıktığı görülmektedir. Bu faktörler iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarında şu şekilde sıralanmaktadır.

- 1.Tehlikeli davranışlar
- 2.İnsanların bedensel zayıflığı
- 3.İşçilerin kişisel kusurları
- 4.İşletmede çalışma koşullarının yetersiz olması
- 5.İşletmelerde güvenlik tedbirlerinin yetersiz olması

Tehlikeli davranışlar, işçilerin dikkatsiz, tedbirsiz ve ihmalkar olmaları, kişisel koruyucu malzeme kullanmamaları, alınmış iş güvenliği önlemlerini etkisiz hale getirmeleri gibi tehlikeli davranışlar kazayı doğuran etkenlerdir. Kişilerin bu eksikliklerinin eğitim ve iş disiplini ile düzeltilmesi mümkündür.

İnsanların bedensel zayıflığı dış etkilere zarar görmesine sebep olmaktadır. Çok güçlü fizik yapısına sahip olan bir kimsenin bile makinelerden ya da diğer dış etkenlerden gelen tehlikelere ve tehditlere karşı koyması imkansızdır.

İş kazalarında, işçilerin dikkatsiz, pervasız, sinirli, ihmalkar olmaları da kazayı doğuran diğer etkenlerdir. Bir insanın iş kazasına neden olması için sonucu düşünmeden dikkatsiz bir harekette bulunması gerekmektedir.

İnsanların çalıştıkları işletmenin havalandırmasının yetersiz olması, çalışma saatlerinin fazlalığı veya ara dinlenme sürelerinin yetersizliği gibilerinden iş kazalarına sebep olmaktadır. Çalışma ortamının gürültülü, titreşimli, tozlu dumanlı, buharlı, makinelerin koruyucusuz, çalışma platformlarının korkuluksuz olması vb. sebepler iş kazalarının işletme koşullarına bağlı temel nedenleridir.

İşletmede güvenlik sebeplerinin yetersiz olması, iş güvenliğine ilişkin mevzuatta belirtilen düzenlemelere uyulmaması nedeniyle ortaya çıkan durum olarak tanımlanabilir. Söz konusu mevzuat hükümlerine uyulması halinde iş kazaları sayısında azalma görülecektir. İşletmelerde alınacak iş güvenliği tedbirleri ile hem işçilerin yaptıkları işi en güvenli biçimde yapabilmelerini

sağlanacak, hem de işletmedeki çalışma koşulları ile güvenlik tedbirleri eksikliğinden kaynaklanan güvensiz ortamlar en aza indirilecektir (Kurt2013).

İş kazalarında kazalara sebep olan elemanlar insan, makine, çevre ve yönetim olarak tanımlanabilir. İnsan, iş kazalarında ana elemandır. İş kazaları üzerine yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu insanın kazalara olumsuz etkisini ve kaza nedeniyle oluşan kayıpları azaltmak üzerine yürütülmektedir. İnsan fiziksel ve psikolojik nedenlerden dolayı iş kazalarına uğramakta veya sebebiyet vermektedir. Makinelerle ilgili iş kazaları insan-makine ilişkisine dayanmaktadır. Makine bakımlarının zamanında yapılmaması, montaj hataları, yetersiz güvenlik önlemleri vb. etmenler makinelerin iş kazalarına neden olmasınayol açmaktadır. Çevre koşullarındaki olumsuzluklar iş kazalarının oranlarını arttırmaktadır. Yönetim ise yetersiz eğitim, yetersiz dikkat, plansız çalışma vb. etmenlerle iş kazalarının artmasına sebep olmaktadır..

İş kazalarının oluşmasında üretim teknolojisi, üretim araçları, çevre koşullarının yanında sosyolojik, psikolojik, fizyolojik birçok etken rol oynamaktadır. Ancak, iş kazalarının oluşmasına neden olan etkenler temel iki etkene indirgenebilir. Bunlar işyerlerindeki güvensiz durumlar ile çalışanların yaptığı güvensiz davranışlardır (Biçer 2007).

İnsanın yapmakla yükümlü olduğu iş için gerekli ve yeterli eğitim görmemiş ya da yeterli beceri ve deneyim kazanmamış olabilir. Kişinin yaptığı iş, kendisine pis, zor ya da sevimsiz görünebilir. Çalışanın özellikleri dikkate alınmadan iş verilmesi nedeniyle, işe uygun işçi ya da işçiye uygun iş düzeni kurulmamış olabilir. Bu gibi durumlar, ortaya çıkan iş kazalarına sebebiyet veren güvensiz davranışlara sebep olan etmenlerdir. Çalışan insanın kişiliği, fizyolojik ve psikolojik yapısı, iş yükü, işin niteliği ve çalışma yöntemleri yanında işyeri ortamındaki fiziksel ve kimyasal etmenlerde güvensiz davranışların oluşmasına neden olmaktadır. Çalışma ortamı ve yapılan işin türüne göre değişik nitelikler kazanan çevre koşulları, çalışan insanın sağlığını geçici ya da sürekli olarak etkilemektedir (Yılmaz 1999). Çizelge 2.4'de güvensiz davranış ve güvensiz durumlar gösterilmektedir.

Çizelge 2.4. İş Kazalarının Sebepleri

İŞ KAZALARININ SEBEPLERİ	
GÜVENSİZ DAVRANIŞLAR	GÜVENSİZ DURUMLAR
İşi bilinçsiz yapmaz	Güvensiz çalışma yöntemi
Dalgınlık ve dikkatsizlik	Güvensiz ve sağlıksız çevre koşulları
Makine koruyucularını çıkartmak	Topraklanmamış elektrik kabloları
Tehlikeli hızla çalışmak	İşe uygun olmayan el aletleri
Görevi dışında iş yapmak	Tehlikeli yükseklikte istifleme
İş disiplinine uymamak	Kapatılmamış boşluklar
İşe uygun makine kullanmamak	İşyeri düzensizliği
Yetkisiz ve izinsiz olarak tehlikeli bölgede bulunmak	Kontrol ve testi yapılmamış basınçlı kaplar
Kişisel koruyucuları kullanmamak	Koruyucusuz makine ve tezgahlar
Tehlikeli hızda araç kullanmak	Parlayıcı, Patlayıcı maddeler

Güvensiz davranışların yanı sıra iş kazalarının birinci dereceden genel nedenlerini oluşturan temel etkenlerden birisi de işyerlerindeki güvensiz koşullardır. Üretim sürecinde kullanılan teknolojinin ve üretim araçlarının niteliği, iş düzensizliği, bakım ve kontrollerin noksanlığını, denetim ve yönetim hataları, depolama ve istifleme yanlışlıkları, sağlıksız çevre koşulları vb. birçok etkengüvensiz durumları ortaya çıkartmaktadır.

Üretim sürecinde kullanılan her türlü alet, araç ve makina çalışan insanın yeteneklerine uygun nitelikte değilse, makina ve tezgahların koruyucuları bulunmuyorsa, göstergeleri kolay okunur ve anlaşılır özellikler taşıyamıyorsa, kumanda mekanizmaları güvenli ve kolay kullanılamıyorsa, bakım ve kontrolleri zamanında ve gereği gibi yapılmıyorsa, amacı dışında ve kapasiteleri üzerinde kullanılıyorsa güvensiz koşulların ortaya çıkması ve iş kazalarının oluşması kaçınılmaz olmaktadır (Yılmaz1999).

2.4. Türkiye’de İş Kazaları

Türkiye’de 2013 yılı Ağustos verilerine göre 15 yaş ve üstü 18.216.000 erkek ve 7.774.000 kadın çalışan vardır (TÜİK 2013). Bu bilgiler ışığında çalışma hayatının sebep olduğu iş kazaları ve meslek hastalıklarının ne kadar yoğun olduğu tahmin edilebilir. Ağır iş şartlarının var olduğu maden, inşaat, imalat vb. sektörlerde daha sık rastlanan iş kazaları ve meslek hastalıkları, bu sektörlere nazaran daha az da olsa bütün iş sektörlerinde görülmektedir. Büyük çapta zarar veren iş kazaları dışında verdiği zararın maddi ve manevi değeri düşük olması sebebiyle göz ardı edilen iş kazaları her sektörde ve her gün meydana gelmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2013 yılı Ağustos ayı verilerine göre Türkiye’de istihdam edilen iş gücü 25.990.000 kişidir. İş gücüne katılma oranlarının eğitim durumları ile karşılaştırılması sonucu oluşan tabloya göre Türkiye’de okuma yazma bilmeyen nüfusta iş gücüne katılma oranı %20,9’dur. Lise altı eğitimlilerin %49,1’i iş gücüne katılırken, bu sayı lise eğitimi almış olanlarda %53,4tür. Teknik veya mesleki lise mezunlarının iş gücüne katılma oranı %64,9 ve yükseköğretim mezunu nüfusun iş gücüne katılma oranı da %79,7’dir. Eğitim seviyesi yükseldikçe çalışanların iş kazası geçirme oranlarında düşme görülmektedir. Buna paralel olarak vasıflı işçilerin kendi iş kollarında bilgi ve tecrübe sahibi oldukları göz önünde tutulursa, bu işçilerin iş kazalarına karşı duyarlılığı daha fazla olup, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimi süreci daha verimli geçmektedir. Meslek grupları ile iş kazaları arasındaki bağlantı Çizelge 2.5’de gösterilmiştir.

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) iş kazaları ve bu kazalar sonucunda oluşan meslek hastalıkları, sürekli iş göremezlik durumu ve ölüm vakaları üzerine sayısal verileri her yıl yayınlamaktadır. SGK, kuruma bildirilen veriler üzerinden bu çalışmalarını yürütmektedir. Kayıt dışı iş kazası ve meslek hastalığı sayısı bilinmemekte ancak varlığı inkar edilememektedir. SGK verilerine göre Türkiye’de 2012 yılında meydana iş kazası sayısı 74.871 olup bunların 69.090’ı erkek, 5.781’i kadın çalışanların geldiği görülmektedir. Meslek hastalığı sayısı ise 395’dir.

Çizelge 2.5. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların iş kazası ve meslek hastalığı vakalarının meslek gruplarına ve cinsiyete göre dağılımı 2012 (SGK)

Meslek Grupları	Erkek	Kadın	Toplam
Kanun Yapıcılar, Üst Düzey Yöneticiler ve Müdürler	4.197	549	4.743
Profesyonel Meslek Mensupları	371	39	410
Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları	699	76	775
Büro ve Müşteri Hizmetlerinde Çalışanlar	467	135	602
Hizmet ve Satış Elemanları	1.113	417	1.530
Nitelikli Tarım, Hayvancılık, Avcılık, Ormancılık ve Su Ürünleri Çalışanı	319	61	380
Sanatkarlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar	22.776	1.256	24.032
Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcılar	11.923	927	12.850
Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	27.225	2.324	29.549

Çizelge 2.6'da iş kazalarının yaş gruplara ve cinsiyete göre dağılımı gösterilmiştir.

Çizelge 2.6. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların iş kazaları vakalarının yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımı 2012 (SGK)

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
-14	9	0	9
15-17	436	63	499
18-24	10.815	1.228	12.043
25-29	15.096	1.089	19.185
30-34	15.197	1.111	16.308
35-39	11.251	1.000	12.251
40-44	8.220	700	8.920
45-49	5.453	363	5.816
50-54	1.776	155	1.931
55-59	608	43	651
60-64	161	13	174
65+	68	16	84
Toplam	69.090	5.781	74.871

Türkiye'de kayıtlı en az 20 milyon çalışan vardır. Tüm çalışma ortamlarının dünya standartlarında olduğu kabul edilecek olursa yılda 80-240 bin arası meslek

hastalığı tanısı koyulması beklenirken bu sayı yılda 400-500'ü geçmemektedir. 24.821.000 çalışanın olduğu 2012 yılında, meslek hastalığı sayısının 395 olması bu açıklamanın doğru bir tespit olduğunun göstergesidir (TÜSAD 2013). Çizelge 2.7'de meslek hastalıkları vakalarının yap gruplarına ve cinsiyetlere göre dağılımı verilmiştir.

Çizelge 2.7. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların meslek hastalıkları vakalarının yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımı 2012 (SGK)

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
-14	10	1	11
15-17	0	0	0
18-24	4	1	5
25-29	15	4	19
30-34	31	0	31
35-39	84	1	85
40-44	90	1	91
45-49	48	1	49
50-54	36	0	36
55-59	17	0	17
60-64	13	0	13
65+	38	0	38
Genel Toplam	386	9	395

Bir işçinin ölümü işçinin ailesi ve çevresi ile birlikte ülke için trajik bir durumdur. Bu konu üzerinde yapılan araştırmalar göstermiştir ki iş kazalarını önlemek için harcanacak her 1 Amerikan Doları karşılığında 2.27 Amerikan Doları tasarruf edilmesini sağlayacaktır. Morali bozulmuş işçilerin düşen performansı, projelerin bu kazalar nedeniyle gecikmesi ve zarar gören donanım elemanları bu tasarruf için örnek gösterilebilir(Kıvrak ve ark. 2013).

Sürekli iş göremezlik hali, bir can kaybı yaşanmamış fakat ağır yaralanmalara hatta sakatlanmalara sebep olmuş kazalar sonucu ortaya çıkan durumdur. 2012 yılı istatistiklerine göre Türkiye'de iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucunda toplam 2.209 kişi sürekli iş göremez haline gelmiştir. Bu iş

göremezlik hali nedeniyle kişilerin hem kendileri hem de aileleri ekonomik anlamda etkilemiştir. Ülke ekonomisi açısından ise mevcut iş gücünün azalmasına bağlı olarak bir kayıp yaşanmıştır.

Çizelge 2.8 ve 2.9'da, Türkiye'deki iş kazaları ve meslek hastalıkları vakalarının sonuçları ve iş kazalarının cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımları verilmiştir.

Çizelge 2.8. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların yaşadıkları iş kazaları ve meslek hastalıkları vakalarının sonuçları (SGK)

Yıl	İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları	Sürekli İş Göremezlik Hali	İş Kazaları Sonucu Ölüm
2004	84.214	1.693	843
2005	74.442	1.639	1.096
2006	79.601	2.267	1.601
2007	81.810	1.956	1.043
2008	73.502	1.694	865
2009	64.745	1.885	1.171
2010	63.436	2.085	1.444
2011	69.924	2.216	1.700
2012	75.266	2.209	744
Ortalama	74.104,4	1.960,4	1.167,4

İş kazaları hemen her sektörde meydana gelmektedir ancak bazı sektörlerde meydana gelen iş kazaları sonucu yaşanan sakatlıklar, iş görmezlik halleri ve ölümler daha sık görülmektedir. Maden, inşaat, ağır sanayi ve gemi inşaatı gibi fiziksel çalışmanın yoğun, makineleşmenin fazla olduğu sektörlerde meydana gelen iş kazaları birçok kişinin ya hayatını kaybetmesine ya da iş göremez duruma gelmesine neden olmaktadır. İş kazaları içerisinde ölüm görülme sıklığı ülke genelinde en fazla inşaat sektöründe olup, bunu azalan sıklıklarda nakliyat ve yol, yeraltı tüneli ve kömür madenciliği gibi iş kollarında görülen göçük altında kalma takip etmektedir. Riskin birim alanda görülme sıklığı açısından değerlendirildiğinde ise en yüksekölüm görülme riski ağır sanayi sektöründedir. Bunlar arasında, büyüklüğü ve artan hacmi, yapılan işin daha çok insan gücüne bağlı olması ve karşılaşılabilecek tehlikelerin sayısaldeğişkenliğinin çok olması nedeniyle tersane iş sektörü, ilk sırada yer almaktadır (Melez ve ark. 2012).

Çizelge 2.9. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların iş kazaları sonucu ölümlerinin yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımı 2012 (SGK)

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
-14	0	0	0
15-17	3	0	3
18-24	42	1	43
25-29	96	0	96
30-34	123	1	124
35-39	121	1	122
40-44	109	1	110
45-49	135	4	139
50-54	67	1	68
55-59	19	0	68
60-64	18	0	19
65+	2	0	18
Genel Toplam	735	9	744

Türkiye tarihinde söz konusu sektörlerde meydana gelen birçok olay mevcuttur. 1992 yılında Zonguldak'ın Kozlu ilçesinde bir madende meydana gelen patlama sonucu 263 işçi hayatını kaybetmiştir (Madencilik Bülteni 1992). Aynı şekilde İstanbul Tuzla tersaneler bölgesinde meydana gelen iş kazaları 2008 yılında TBMM tarafında incelenmeye alınacak seviyelere çıkmıştır. Çizelge 2.10'da SGK 2012 verilerine göre meydana gelen iş kazalarının faaliyet gruplarına göre dağılımı gösterilmiştir.

Çizelge 2.10 incelendiğinde 2012 yılında meydana gelen 744 ölümlü iş kazasının 256 adedi inşaat sektöründe meydana geldiği görülmektedir. Bu rakam neredeyse her 3 ölümlü iş kazasının 1'inin inşaat sektöründe meydana geldiğini göstermektedir. İnşaat sektöründe çalışan, özellikle sadece kol gücüyle çalışan işçilerin eğitim seviyesinin düşük olması, isteyen herkesin inşaat sektöründe çalışabiliyor olması, bir uzmanlık veya teknik bilgi gerektirmeyen iş alanlarının inşaat sektöründe oldukça fazla olması, bu yüksek rakamların başlıca sebepleri olarak gösterilebilmektedir.

Çizelge 2.10. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların iş kazaları sonucu ölümlerinin faaliyet gruplarına göre dağılımı 2012 (SGK)

Faaliyet Grupları	İş Kazası	Meslek Hastalığı	İş Göremezlik	Ölüm
Kömür ve Linyit Çıkarılması	8.828	231	122	20
Gıda Ürünleri İmalatı	2.972	3	57	13
Tekstil Ürünleri İmalatı	5.127	1	73	18
Metalik Olmayan Ürünler İmalatı	3.733	8	82	22
Ana Metal Sanayi	4.938	6	84	10
Fabrik. Metal. Ürün. (Mak.Tec.Hrç.)	7.045	26	136	25
Makine ve Ekipman Kurul. Ve Onarımı	1.045	8	28	14
Bina İnşaatı	4.511	5	284	127
Bina Dışı Yapıların İnşaatı	1.948	10	103	66
Özel İnşaat Faaliyetleri	2.750	15	181	63
Kara Taşıma. Ve boru Hattı Taşıma.	2.549	11	82	73
Bilinmeyen	1.435	5	179	83

Çizelge 2.11’de iş kazalarının sıklıkla yaşandığı iller, ekonomik faaliyetlerin yoğunlukta olduğu iller olduğu görülmektedir. TÜİK (2012) verilerine göre, Türkiye nüfusunun yaklaşık %18’inin ikamet ettiği İstanbul’un nüfusu 13.854.740’dır. İş kazalarının ve bu kazalar sonucu yaşanan ölümlerin nüfusa paralel olarak en çok olduğu yer yine İstanbul’dur. Bu durumun her il için geçerli olmaması nedeniyle nüfusla iş kazaları arasında kesin bir bağlantı olduğunu söylemek doğru değildir. Zonguldak nüfusunun Ankara veya Tekirdağ nüfusuna göre az olmasına karşın Zonguldak’ta yaşanan iş kazaları Ankara veya Tekirdağ’da yaşananlara göre daha fazladır. Türkiye’nin doğusunda yer alan illerden elde edilen rakamlarda göze çarpan bir durum söz konusudur. SGK (2012) verilerine göre, Hakkari ve Iğdır’da hiç iş kazası meydana gelmemiştir. Bununla birlikte Ardahan’da 1, Şırnak’ta 2, Siirt’te 3, Ağrı’da 5 ve Muş’ta 7 adet iş kazası meydana gelmiştir. Bu iller arasında Şırnak’ta meydana gelen 2 iş kazasında 2 kişi, Siirt’te yaşanan 3 iş kazasında 4 kişi ve Ağrı’da yaşanan 5 iş kazasında 2 kişi hayatını kaybetmiştir.

Çizelge 2.11. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların iş kazaları sonucu ölümlerinin ve sürekli iş göremez halinin illere göre dağılımı 2012 (SGK)

İl	İş Kazası	Sürekli İş Göremez Hali	Ölüm
İstanbul	9.450	396	147
Bursa	9.303	107	30
İzmir	7.596	98	42
Manisa	7.227	37	13
Zonguldak	3.918	57	14
Tekirdağ	3.133	47	12
Ankara	3.081	161	52
Kocaeli	3.052	107	20
Konya	983	28	23

Çizelge 2.11’de görülen veriler, iş kazalarının çok az olduğu iller yaşanan kazalarının eksiksiz olarak SGK’ya bildirilmediğini ya da kaza geçiren çalışanların sigortalı olmadıklarını düşündürmektedir. Türkiye’de sigortasız çalışan işçilerin sayısı yapılan çalışmalarla azaltılmış fakat sorun henüz çözüme ulaşmamıştır. Sigortasız çalışan işçilerin iş kazaları geçirmeleri durumunda özellikle çalışan ve ailesi çok zor durumlara düşmektedir. Devletin görevi, yaşanan bu durum karşısında çalışanın mağduriyetini ortadan kaldırmak ve sigortasız işçi çalıştırılmasını önlemektir.

2.4.1. İş Kazalarının Maliyeti

İş kazalarının işçiler üzerinde olumsuz etkileri; hayat kaybı, sakatlık, zihinsel hasar, acı, kazançların kaybı, aile, arkadaşlar ve meslektaşlar üzerinde etkiler şeklinde ortaya çıkabilir. Ayrıca işçi bu kaza sebebiyle acı çeker, maddi giderleri artar, psikolojik ve sinirsel sorunlar yaşar vb. etkilere maruz kalır.

İşverenlerin, iş kazalarından olumsuz yönde etkilenmeleri kaçınılmazdır. İşletme bünyesinde bulunan işçilerin iş kazası geçirmeleri diğer kişileri etkileyeceği gibi, işverenin de morali bozar. İş kazası, işin veriminde gözle görülür bir düşüşe sebep olurken, günümüzde zamanın en az para kadar değerli olduğu göz önünde bulundurulursa maddi anlamda ciddi kayıplara yol açmaktadır.

Serbest piyasa ekonomisinde şirketlerin daha önce yaptığı projeler veya ürettiği malların kaliteleri gibi şirketin şöhretini etkileyen faktörlerin yanı sıra şirket bünyesinde iş kazalarının yaşanma oranı ve iş kazalarının ardından yaşananlar da şirketin şöhreti üzerinde ciddi bir etki yapmaktadır. İş kazalarına bu açıdan bakıldığında, şirketlerin maddi olarak sayılamayan ama var olduğu bilinen imaj değerlerini düşürdüğü görülmektedir.

İşveren tarafından bakıldığında iş kazaları maliyetleri doğrudan ve dolaylı olarak iki şekilde incelenebilmektedir. Tıbbi maliyetler ve sigorta masrafları gibi direk hesaplanabilen maliyetler doğrudan maliyetler; üretim ve saygınlık kaybı, verim düşüklüğü ve moral bozukluğu gibi direk hesaplanamayan maliyetler de dolaylı maliyetler olarak adlandırılmaktadır. Bu maliyetler bir buzdağına benzetilmiştir. İş kazaları sonucu oluşan görülebilir maliyetler toplam maliyetinin 1/3'lük parçasını oluşturmaktadır (Özkılıç 2005).

İş kazaları, işçi ve işverene maliyetinin yanında ulusal ekonomiye de sosyal güvenlik masrafları ve hastane, tıp merkezi giderleri gibi önemli maliyetler getirmektedir. İş kazalarının araştırılması, işçinin tedavisi için gerekli giderlerin ödenmesi, işçiye geçici iş göremezlik ödeneği verilmesi maluliyet aylığı bağlanması, ölümü halinde eşi ve çocuklarına aylık bağlanması, SGK tarafından karşılanmaktadır. Bu yüzden iş sağlığı ve güvenliği yatırımlarıyla sağlanabilecek faydalar ile iş kazaları maliyetlerinin salt firma düzeyinde değil tüm ekonomi düzeyinde ele almak gerekmektedir (Koç ve Akbıyık 2011).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2009) verilerine göre;Türkiye'de iş kazalarından doğan yıllık maliyetinin toplamı 3milyon liradır.Sosyal Güvenlik Kurumu(2009) verilerine göre 9.030.202 sigortalı işçiden 64.316'sı iş kazası geçirmiştir,kaza geçiren işçilerden 1.171'i hayatını kaybetmiştir. Kayıpların sonucundaise 1.589.116 iş günü kaybı yaşanmıştır. İş sağlığı ve güvenliği için Türkiye'deışletmelerin sadece %2 si harcamada yapmaktadır (TMMBO2011).

İş kazaları ve meslek hastalıklarının mali boyutu ülkelerin gayri safi milli hasılasının %1'i ile %4'ü arasında değişmektedir. İş kazaları ve meslek hastalıklarının dünya ekonomisine maliyeti asgari 600 milyar dolardır. Türkiye'nin 2010 yılı gayri safi yurt içi hasılasının 1,1 trilyon olduğu varsayılırsa iş kazası ve meslek hastalıklarının yaklaşık maliyetinin 44 milyar lira olduğu ortaya çıkar. 2010 yılında Sosyal güvenlik Kurumu (SGK) açığı yaklaşık 26,7

milyar lira olarak gerçekleşmiştir. Başka bir ifadeyle, iş kazası maliyetlerinin ülke ekonomisine getirdiği yük, SGK açığının yaklaşık 1,5 katıdır (Koç ve Akbıyık 2011). Çizelge 2.12’de, 2012 yılı için Türkiye’de iş kazalarının sıklık ve ağırlık hızları gösterilmiştir.

Çizelge 2.12. İş kazası sıklık ve ağırlık hızları 2012 (SGK)

Dönemler	İş Kazası Sayısı	Toplam Prim Tahakkuk Eden Gün Sayısı	İş Kazası Sıklık Hızı		İş Kazası Ağırlık Hızı	
			1.000.000 İş Saati	100 Kişide	Gün	Saat
Ocak-Nisan	25.832	1.236.918.461	2,61	0,59		
Mayıs-Ağustos	28.639	1.300.781.919	2,75	0,62		
Eylül-Aralık	20.400	1.318.094.720	1,93	0,44		
Toplam	74.871	3.855.795.100	2,43	0,55	395	0,32

Çizelge 2.12’ye göre 2012 yılında Türkiye’de 1 milyon iş saatinde 2,43 adet iş kazası meydana gelmektedir. Başka bir ifade ile tam gün çalışan her 100 kişi arasında 0,55 adet kaza meydana gelmektedir. Aynı şekilde iş kazası ağırlık hızına bakılırsa, 2012 yılında Türkiye’de, bir takvim yılında çalışılan her 1 milyon saatte 395 iş günü, her 100 saatte de 0,32 saat kaybedilmiştir.

Çizelge 2.13 ve 2.14’de iş kazası ya da meslek hastalığı sonucu hayatını kaybedenlerin gelir bağlanan hak sahipleri ve iş kazası ya da meslek hastalığı sigortasından gelir alanların sayısı gösterilmektedir. Çizelgelerde 2008 yılından başlayarak 2012 yılına kadar, iş kazaları sonucu gelir alan kişi sayısı, kazayı geçiren kişiyle yakınlık derecesine göre sıralanmıştır. Sosyal Güvenlik Kurumundan (SGK) alınan bu bilgiler ile iş kazalarının ülke ekonomisine getirdiği mali yüklerin büyüklüğü ile ilgili fikir edinmek mümkündür.

Çizelge 2.13. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki aktif sigortalıların iş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölenlerin yıl içinde gelir bağlanan hak sahipleri sayısı 2008-2012 (SGK)

Yıllar	Eş	Çocuk	Anne-Baba	Toplam
2008	910	1.889	370	3.196
2009	1.987	3.449	504	5.940
2010	2.441	3.370	427	6.238
2011	2.414	3.340	428	6.182
2012	1.974	2.650	416	5.040

Çizelge 2.14. 5510 Sayılı kanun 4-1/a maddesi kapsamındaki sigortalıların iş kazası veya meslek hastalığı sigortasından gelir alanların birikimli sayıları 2008- 2012 (SGK)

Yıllar	Kendisi	Eş	Çocuk	Anne-Baba	Toplam
2008	56.668	33.545	31.392	8.311	73.248
2009	57.442	34.620	31.559	8.375	74.554
2010	58.496	38.897	32.108	8.392	76.397
2011	58.966	37.157	32.778	8.401	78.336
2012	60.612	38.038	32.947	8.344	79.329

2.5 Dünya’da İş Kazaları

Dünya Sağlık Örgütü (ILO) 2009 rakamlarına göre, dünyada 1,2 milyarı kadın olmak üzere 3 milyar civarında bir işgücü bulunmaktadır. Dünyada her 15 saniyede 1, her gün yaklaşık 6.300 işçi, iş kazaları veya meslek hastalıkları nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Her yıl yaklaşık olarak 360 bin kişi iş kazası, 1 milyon 950 bin kişi ise meslek hastalıklarından dolayı yaşamını yitirmektedir. Yapılan araştırmalara göre, iş kazalarının %98’i, meslek hastalıklarının %100’ü önlenemez iken; gerekli önlemler alınmadığı için her yıl iş kazaları ve meslek hastalıklarından dolayı birçok ülke nüfusuna denk insan topluluğu hayatını kaybetmektedir.

Avrupa ülkelerinde yılda 100.000 işçiden 6’sı hayatını kaybetmektedir. Türkiye’de bu rakam 100.000 işçide 45 olarak gerçekleşmektedir. Avrupa’da

1000 iş kazasından 2'si ölümlü sonuçlanırken bu rakam Türkiye'de 1000 iş kazasında 10'dur. Türkiye'de ölümlü iş kazasının yüksek olmasının nedenlerinden en önemlisi ilk yardım müdahalesindeki yetersizliktir. Dünyada gelişmekte olan ülkelerin çoğunda durum Türkiye'de olduğu gibidir. Örneğin, Pakistan'da bir fabrika işçisinin ölüm riski, gelişmiş ülke sınıfına giren Fransa'daki bir işçiye göre 8 kat daha fazladır (Koç ve Akbıyık 2011).

İş kazalarının dünya ekonomisine maliyetinin asgari 600 milyar dolardır. İş kazası ve meslek hastalığının mali boyutu, söz konusu ülkenin gayrisafi milli hasılasının %1 ile %4'ü arasında değişmektedir. İş kazalarının maliyeti Amerika'da 190 milyar dolar ve Almanya'da 28 milyar dolar olarak ortaya çıkmaktadır. AB'de iş kazası ve meslek hastalığının neden olduğu GSYİH kaybı %2,6 ile %3,8 arasında değişmektedir (Alper, 2005).

3. 6331 SAYILI İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KANUNU

İş sağlığı ve güvenliğinin sağlanabilmesi için her şeyden önce devletin hukuk kuralları ile bu konuda düzenlemeler yapması gerekmektedir. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili bütün yasal düzenlemelerin yasalarla yapılması doğru değildir. İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin kuralların tamamı yasalarda düzenlendiğinde teknolojinin hızla gelişmesi sonucunda bu düzenlemelerin ihtiyacın gerisinde kalma riskleri bulunmaktadır. Yasaların değiştirilme sürecinin uzunluğu, alınması gereken önlemlerin hızla alınması gerekliliği açısından olumsuz bir durum yaratabilmektedir. Bu nedenlerden dolayı özellikle teknik iş sağlığı ve güvenliği kurallarının yasa yerine idari işlemlerle düzenlenmesi benimsenmelidir. Dolayısıyla genel yükümlülükler, sorumluluk şartları gibi genel esaslar yasada düzenlenmeli ancak teknolojik gelişmeler sonucunda günün gereklerinin gerisinde kalabilecek önlemler tüzük ve yönetmeliklerde düzenlenmelidir. Bu sayede teknolojik gelişmelerin gerektirdiği değişiklikler hızla mevzuatın parçası yapılabilecek ve uygulamada etkili olabilecektir (Seratli 2004)

4857 Sayılı İş Kanunu, 22 Mayıs 2003 tarihinde onaylanarak 10 Haziran 2003 yılında resmi gazetede yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Bu iş kanunu ile iş güvenliği konusunda bir ilerleme, gelişme ve modernleşme hedeflenmiştir. Kanunun amacı, çalışma şartlarının AB standartlara getirilmesi ve meydana gelen iş kazalarının önlenmesi için kontrol mekanizmaları geliştirmektir

4857 Sayılı İş Kanunu ile daha önceki 1475 Sayılı Kanundan farklı bazı yeni istihdam şekilleri getirilmiş ve Kısmi Süreli İş İlişkisi, Çağrı Üzerine Çalışma, Telafi Çalışması gibi terimleri iş hayatına sokmuştur (Kurt 2003). 4857 İş Kanunu, 1475 Sayılı Kanun'a göre iş sağlığı ve güvenliği (İSG) ile daha fazla düzenlemeye sahip olmasına rağmen İSG kanun içerisinde ayrı bir bölüm olarak düzenlenmiştir. İş sağlığı ve güvenliğinin önemi göz önüne alındığında, bu konunun ayrı bir bölüm değil, ayrı bir kanun olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

20 Haziran 2012 tarihinde kabul edilen 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu diğer kanunlardan bağımsız bir kanun olması dolayısıyla bu alanda ilktir. Kanunda belirtilen amaç, iş yerlerinde iş sağlığı ve güvenliği sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenlemek olarak

belirtilmiştir. Bu kanun, kamu ve özel sektöre ait bütün işlere ve işyerlerine, bu işyerlerinin işverenleri ile işveren vekilleri, çırak ve stajyer de dahil olmak üzere tüm çalışanlarına faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanmak üzere çıkartılmıştır. Yalnızca aşağıda belirtilen faaliyet ve kişiler hakkında bu kanun hükmü uygulanmaz.

- Fabrika, bakım merkezi, dikimevi vb. işyerlerindeki hariç Türk Silahlı Kuvvetleri, genel kolluk kuvvetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığının faaliyetleri,

- Afet ve acil durum müdahale birimlerinin faaliyetleri
- Ev hizmetleri
- Çalışan istihdam etmeksizin kendi nam ve hesabına mal veya hizmet üretimi yapanlar

- Hükümlü ve tutuklulara yönelik infaz hizmetleri sırasında, iyileştirme kapsamında yapılan işyurdu, eğitim, güvenlik ve meslek edinme faaliyetleri

Bu kanun ile iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin çeşitli kanunlarla yapılan düzenlemeler tek elde toplanmıştır. İşçi çalıştıran işyerlerinin içinde buldukları tehlike sınıfına bağlı olarak alınması gereken önlemler için geçiş tarihi belirtilmiş olup, bu kapsamda sigortalı olarak kendi bünyesinde kapıcı, güvenlik görevlisi, yönetici gibi personel çalıştıran apartmanlarda da alınmıştır (Kurt 2012).

6331 sayılı İş Sağlığı Güvenliği Kanununa gereğince işverenler,

- 50'den az çalışanı olan ve az tehlikeli sınıfta yer alan işyerleri ile kamu kurumları için yayımı tarihinden itibaren iki yıl sonra, (01 Temmuz 2014)

- 50'den az çalışanı olan tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerleri için yayımı tarihinden itibaren bir yıl sonra, (01 Temmuz 2013)

- Diğer işyerleri için yayımı tarihinden itibaren altı ay sonra, (01 Ocak 2013) iş güvenliği uzmanı olan bir veya birden fazla mühendis veya teknik elemanı görevlendirmekle, yükümlüdürler.

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu uygulanmasına ilişkin;

- İş sağlığı ve güvenliği hizmetleri yönetmeliği,
- İş güvenliği uzmanlarının görev yetki sorumluluk ve eğitimleri hakkında yönetmelik

- İş sağlığı ve güvenliği risk değerlendirmesi yönetmeliği,

- İş sağlığı ve güvenliği kurulları hakkında yönetmelik olmak üzere 4 yönetmelik 29.12.2012 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ayrıca İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin işyeri tehlike sınıfları ile ilgili tebliğde 26 Aralık 2012 tarihli resmi gazetede yayınlayarak yürürlüğe girmiş bulunmaktadır (Türk Diş Hekimleri Birliği 2012).

3.1. 6331 Sayılı Kanuna Göre İşveren ile Çalışanların Görev ve Yetkileri

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 2. Bölümünde işverenlerin ve çalışanların yükümlülüklerine yer verilmiştir.

3.1.1 İşverenin Yükümlülüğü

Kanunun 4. Maddesinde işverenin genel yükümlüğü belirtilmiştir. Bu maddeye göre işveren, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğü yerine getirirken yapması gerekenler şu şekilde sıralanmıştır:

1. Mesleki risklerin önlenmesi, eğitim ve bilgi verilmesi dâhil her türlü tedbirin alınması, organizasyonun yapılması, gerekli araç ve gereçlerin sağlanması, sağlık ve güvenlik tedbirlerinin değişen şartlara uygun hale getirilmesi ve mevcut durumun iyileştirilmesi için çalışmalar yapar.
2. İşyerinde alınan iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyulup uyulmadığını izler, denetler ve uygunsuzlukların giderilmesini sağlar.
3. Risk değerlendirmesi yapar veya yaptırır.
4. Çalışana görev verirken, çalışanın sağlık ve güvenlik yönünden işe uygunluğunu göz önüne alır.
5. Yeterli bilgi ve talimat verilenler dışındaki çalışanların hayati ve özel tehlike bulunan yerlere girmemesi için gerekli tedbirleri alır.

Bu sorumluluklar, işverenin işyeri dışındaki uzman kişi veya kuruluşlardan hizmet alması ve çalışanların iş sağlığı ve güvenliği alanındaki sorumluluklarının olması durumunda dahi işverene aittir. Ayrıca işveren iş sağlığı ve güvenliği konusunda yaptığı harcamaları çalışana yansıtamaz (Kanun maddesi).

Aynı kanunun 5. Maddesinde işverenin yükümlülüklerini yerine getirirken göz önünde bulundurması gereken ilkeler şu şekilde sıralanmıştır:

1. Risklerden kaçınmak.
2. Kaçınılması mümkün olmayan riskleri analiz etmek.
3. Risklerle kaynağında mücadele etmek.
4. İşin kişilere uygun hale getirilmesi için işyerlerinin tasarımı ile iş ekipmanı, çalışma şekli ve üretim metotlarının seçiminde özen göstermek, özellikle tekdüze çalışma ve üretim temposunun sağlık ve güvenliğe olumsuz etkilerini önlemek, önlenemiyor ise en aza indirmek.
5. Teknik gelişmelere uyum sağlamak.
6. Tehlikeli olanı, daha az tehlikeli veya tehlikesiz ile değiştirmek.
7. Teknoloji, iş organizasyonu, çalışma şartları, sosyal ilişkiler ve çalışma ortamı ile ilgili faktörlerin etkilerini kapsayan tutarlı ve genel bir önleme politikası geliştirmek.
8. Toplu koruma tedbirleri, kişisel koruma tedbirlerine göre öncelik vermek.
9. Çalışanlara uygun talimatlar vermek.

İşveren, 9331 sayılı kanun kapsamında işyerinde iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin sunulmasıyla yükümlüdür. Bu kapsamda iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili uzman personeli görevlendirmek, uzman personelin görevlerine yerine getirmesi için gerekli araç, ekipman vb. desteği sağlamak ve bu ekipler arasında koordinasyonu sağlamak işverenin sorumluluğundadır. Ayrıca işveren iş sağlığı ve güvenliği ile alakalı konuları çalışanlarına ve İSG uzmanı personel veya kuruluşa bildirmeli ve bu kişi veya kuruluştan gelen tedbir önlemlerini almalıdır.

İşyerinin tehlikeli sınıfı 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 83. maddesine göre belirlenen kısa vadeli sigorta kolları prim tarifesi de dikkate alınarak, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğünün Başkanlığında ilgili taraflarca oluşturulan komisyonun görüşleri doğrultusunda, Bakanlıkça çıkarılacak tebliği ile tespit edilir. Bu tespit, o iş yerinde yapılan asıl iş dikkate alınır. İşveren ise işyerinin risk değerlendirmesi, ölçüm, kontrol ve araştırmasını yapmakla yükümlüdür. Bu kapsamda çalışanların karşılaştıkları riskli durumlar, işyerinin tertip düzeni, işyerinde kullanılan malzemeler, yaşlı, engelli, kadın vb. özel durumları olan çalışanların varlığı tespit edilir. Bu tespit sonucunda işveren, her kademedeki çalışanın uygulayabileceği iş güvenliği

tedbirlerini ve gereken koruyucu ekipman donanımını sağlamak ve bunların kontrolünü yaptırmakla yükümlüdür. Ayrıca işveren acil durumlarda uygulanacak planları, ilk yardım ve yangın müdahaleleri için alınması gerek tedbirleri de almak zorundadır.

Tüm alınan tedbirlerin ardından bir iş kazası yaşanması halinde işveren bu kazası veya meslek hastalığının kaydını tutmak ve ilgili raporu düzenlemek zorundadır. İşverenin Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirimde bulunacağı haller ve süreler aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. İş kazalarını kazadan sonra üç gün içinde bildirmek zorundadır.
2. Sağlık hizmeti sunucuları veya işyeri hekimi tarafından kendisine bildirilen meslek hastalıklarını, öğrendiği tarihten itibaren üç iş günü içinde bildirmek zorundadır.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği kapsamında işveren, çalışan işe başlamadan önce, iş kazası veya meslek hastalığı gibi durumlar nedeniyle uzak kaldığını işe geri dönmesi halinde, işin devam etmesi süresinde belirli aralıklarla ve iş değişikliği durumunda çalışanın sağlık muayenelerinin yapılmasını sağlamak zorundadır. Çalışanların iş güvenliği konusunda bilgilendirilme ve eğitimi de tamamen işverene aittir. Bu amaçla yapılan masraflar çalışana yansıtılmaz (6331 sayılı Kanun).

3.1.2. Çalışanın Yükümlülüğü

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında işverenlerin yerine getirmesi gereken yükümlülüklerden sonra, bu yükümlülükler altında alınan tedbirleri çalışanların iş hayatına yansımaya için üzerine düşen sorumluluklarda belirlenmiştir. İş güvenliği konusunu birbirine bağlı çarklar gibi düşünersek, bu çarkların bir bütün halinde düzgün çalışması için bütün enstrümanların üzerine düşen görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi gerekir. Devlet gerekli kanun düzenlemelerini ve denetimi gerçekleştirmeli, işveren üzerine düşen önlemleri almalı ve çalışan da sorumluluklarını yerine getirmelidir. İş güvenliğinde çalışanlara düşen sorumluluklar ilgili kanunun 19. maddesinde şu şekilde sıralanmıştır:

Çalışanlar, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili aldıkları eğitim ve işverenin bu konudaki talimatları doğrultusunda, kendilerinin ve hareketlerinden veya yaptıkları işten etkilenen diğer çalışanların sağlık ve güvenliklerini tehlikeye düşürmemekle yükümlüdür.

Çalışanların, işveren tarafından verilen eğitim ve talimatlar doğrultusunda yükümlülükleri şunlardır:

a) İşyerindeki makine, cihaz, araç, gereç, tehlikeli madde, taşıma ekipmanı ve diğer üretim araçlarını kurallara uygun şekilde kullanmak, bunların güvenlik donanımlarını doğru olarak kullanmak, keyfi olarak çıkarmamak ve değiştirmemek.

b) Kendilerine sağlanan kişisel koruyucu donanımı doğru kullanmak ve korumak.

c) İşyerindeki makine, cihaz, araç, gereç, tesis ve binalarda sağlık ve güvenlik yönünden ciddi ve yakın bir tehlike ile karşılaştıklarında ve koruma tedbirlerinde bir eksiklik gördüklerinde, işverene veya çalışan temsilcisine derhal haber vermek.

ç) Teftişe yetkili makam tarafından işyerinde tespit edilen noksanlık ve mevzuata aykırılıkların giderilmesi konusunda, işveren ve çalışan temsilcisi ile iş birliği yapmak.

d) Kendi görev alanında, iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için işveren ve çalışan temsilcisi ile iş birliği yapmak.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Türkiye'nin iş kazaları ve meslek hastalıkları kötü durumunu düzeltmek, iş sağlığı ve güvenliğinin bir lüks olmaktan çıkartılarak çalışma yaşamının genel standardı haline gelmesi amacıyla çıkartılmıştır. Yasa 01.06.2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

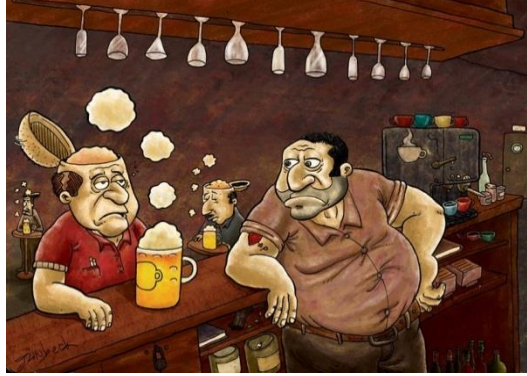
İş sağlığı ve güvenliği alanında tarihi bir adım olan 6331 sayılı Kanun ile işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işverenler, çalışanlar ve diğer ilgili tarafların aktif katılımının artırılması hedeflenmiştir.

Yasa kapsamında iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin işletme içerisinden görevlendirme yoluyla sağlanması, işletme içerisinden sağlanamadığı hallerde ise ortak sağlık ve güvenlik birimlerinden hizmet alınarak karşılanması zorunlu hale getirilmiştir.

Çalışan temsilcisi, işyeri sağlık ve güvenlik birimi gibi uygulamalar ile çalışanların işyerinin karar alma süreçlerine katılımı ve iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarında aktif işbirliği hedeflenmiştir (Esen 2013).

4.KARİKATÜR KAVRAMI

Mizahın türlerin biri olan karikatürün tarihi çok eskilere dayanır. Paleolitik (Yontma Taş Devri), Mezolitik (Orta Taş Devri) ve Neolitik (Cıvalı Taş Devri) insanların mağaralarda yaşadığı tarih öncesi dönemlerde mağara duvarlarında ve kayalar üzerinde sayısız desen bulunmuştur (Topuz 1997). En küçük renk kaygısına girmeden yapılan resimlere desen denir. Çizgi desenin temeli, belkemiğidir. Desenin temeli ve belkemiği olan çizgi, karikatürün özüdür (Şenyapılı 2003). Karikatür özünün çizgi olması bu mağaralarda bulunan desenlerin karikatürün yeryüzündeki ilk örnekleri olduğu gösterir. Şekil 4.1’de çizgi karikatüre bir örnek verilmiştir.

Şekil 4.1. Çizgi karikatür örneği (Gülderen 2013)

Gülmenin ya da mizahın oldukça köklü bir geçmişinin olduğu hemen her çalışmada vurgulanan bir noktadır. Sistematik anlamda mizah üzerinde ilk olarak antikitede çalışılmıştır. Ancak Jan Bremmer’in belirttiği üzere doyurucu bir şekilde onun izini sürmek mümkün değildir. Batı edebiyatında yazıya geçirilen ilk gülmeye ise Homeros’un İlyada’sında rastlanır (Özdeş 2010).

Karikatür çarpıklıkları iletmektedir (Şenyapılı, 2003). Karikatürde genelde bir kavga, bir başkaldırı, bir şiddet havası egemen olur. Karikatür yıkıcıdır, toplum düzeniyle, kurumlarla ve kurallarla alay eder. Karikatürü gören kişi konuyu hemen anlar ve karikatür başarılı ise kahkahayı basar (Topuz 1997).

Karikatür çizgisiz de yapılır. Aziz Nesin karikatür ve gülmece üzerine; ‘Karikatür çizgiyle veya çizgisiz olarak yapıldığı zaman gülmecenin bir dalıdır.

Karikatür ille de çizgiyle yapılmıyor. Çizgi dışındaki malzemelerle de yapılıyor.’ demiştir. Teknolojinin de gelişmesiyle günümüzde karikatürler bilgisayar ortamında çizgisiz olarak da yapılmakta, internet ortamında birçok paylaşım sitesinde bu çalışmalara rastlanmaktadır. Fotoğraf düzenleme programları ile birlikte çizerler birbirinden kaliteli ve dikkat çekici çalışmalar yapmaktadırlar. Özellikle genç çizerler, amatör veya profesyonel olarak bu işle ilgilenen insanlar, kullandıkları bilgisayar programlarıyla oluşturdukları eserlerin mesaj verebilme hızı ve etkisi konusunda son derece dikkat çekici işler gerçekleştirmektedir. Şekil 4.2’de fotoğraf düzenleme programı ile yapılmış bir karikatür örneği yer almaktadır.

Şekil 4.2. Fotoğraf düzenleme programları ile yapılmış karikatür örneği(bobiler.org/7)

4.1. Karikatür

Karikatür sözcüğünün ortaya çıkışı ile ilgili birden fazla tespit söz konusudur. Şenyapılı(2003) karikatür sözcüğünün ilk olarak 1646 yılında ortaya çıktığını belirtir. Karikatür sözcüğünün ortaya çıkışı ile ilgili olarak Hıfzı Topuz’un da bir tespiti vardır. Topuz’a (1986) göre, İtalyanca abartma, yükleme eylemi anlamındaki caricatura sözcüğünden gelen, Fransa’ya 1665 yılında ve İngilizce’ye de yaklaşık aynı yıllarda gire karikatür sözcüğü, başlangıçta İtalyan sanat yapıtlarını belirlemede kullanılmıştır. O dönemlerde ressamlar eskizler

yapmak için kullandıkları kağıtları çizimlerle doldurmaktaydılar. Bu eskizler arasında insan figürleri ile insan yüzleri de bulunmakta, bunların bir bölümü abartılı, hatta iyice deforme edilmiş biçimlerde olmaktadır. Ancak sanatçılar bu çizimlerini daha çok dinsel konuları resmettikleri yüksek sanat yapıtlarında kullanmamış, kendi aralarında bir eğlenme aracı olarak betimlemişlerdir. Kuşkusuz ideal güzellik formlarının yeniden değerlendirildiği ve akılcılığın ön planda olduğu Rönesans dönemi için olağan bir durumdu olduğu söylenebilir.

Karikatür, çeşitli danışma kaynakları ve kitaplarda tanımlanmaya çalışılmıştır. Karikatür konusuna ilgi duyan bazı isimler, karikatürü kendileri göre şu şekilde tanımlamışlardır.

“Karikatür, resim sanatlarında, çoğunlukla belirli bir kişinin veya bir insan tipinin ayrıntılara önem vermeksizin (genellikle gülünç bir şekilde) bazı özelliklerinin abartılmış bir şekilde tasvir edilmesidir.” (Turhan 1975).

“Kakatür, bir kimsenin, bir şeyin veya bir olayın bazı özellikleri insanı güldürecek şekilde yapılmış resimdir.” (Türkçe Sözlük 2013).

“Bir şeyin, bir kimsenin bir olayın alaylı, insanı güldürecek ve güldürürken de düşündürecek bir biçimde çizilmiş resme karikatür denir.” (Türkçe Sözlük 2013).

“Karikatür toplumsal ya da doğasal gerçeklikte var olan nesnelerin bilinçli olarak çarpık çizimidir.” (Çalışlar1983).

“Karikatür bir kitle iletişim biçimidir. Karikatürün kaderi gazetelerin, dergilerin ve çeşitli yazıların kaderine benzemektedir. Bireye ulaşmak için aynı yolları izlemekte ve terimin dar anlamında mesaj iletmeye çalışmaktadır. Bu ileti gittikçe daha çok birbirine benzeyen bir kitlenin sosyal atomu olan bir kişiye, ya koltuğunda, ya da berberde rahatça oturan bireye gülmeceye dayanan, sanatsal nitelikli ve büyük ölçüde yan anlamlarla yüklü, yani konotatif bir mesajdır. (Topuz 1986).

“Karikatür, insanların, varlıkların, olayların hatta duygu ve düşüncelerin doğala ters düşen, olağanla çelişen, gülünç yanlarını yakalayıp bunları (kimi zaman da yazıyla desteklenmiş) abartılı çizimlerle bir gülmece anlatımına dönüştürme sanatıdır.” (Alsaç 1999).

“Çizgi ile anlatım, çizgi ile mizah sanatıdır. Söylenmek isteneni izleyiciye en kısa yoldan, en çarpıcı biçimde iletmek gerekmektedir. Lüzumsuz eklemeler,

süslemeler, taramalar, ayrıntılar, söylenmesi gerekenin netliğini, çarpıcılığını, gücünü azaltacak dikkatleri başka yöne çekecektir. Yalın çizgi ile çalışmak daha güçtür. Özdeki çizgi bu süsleme kalabalığından arıtıldığında geriye kalan yalın çizgi o yapıtın anlatım gücünün ölçüsü olacaktır. Karikatürün gücü dilinin evrensel oluşundan kaynaklanmaktadır. Karikatürün hikâye, roman, şiir gibi çevirmene gereksinimi yoktur. Aracısız doğrudan okunabilir. Mizahla yüklü çizgilerin eğilimi evrensel bir alfabe oluşturur.” (Selçuk 2005).

“Karikatür, çizgiyle mizah yapma sanatıdır. Yani mizahın çizgiyle en yalın anlatımıdır. Karikatürün hem çizgisinde, hem de içeriğinde mizah olmalıdır. Karikatürün dili çizgi, ruhu da mizahtır.” (Odabaşı 2005).

“Karikatürücü masaya oturup beyaz kâğıda siyah mürekkeple çizmeye başladığında, karşıtlıklar siyahla beyazın karşıtlığıyla başlamaktadır. Giderek, iyiyle kötü, güçlüyle güçsüz, varlıkla yoksul, savaşla barış gibi karşıtlıklar mizahi bir biçimde çizgilere yansımaktadır. Bu karşıtlıklar yaşamda var olan, her an iç içe yaşanan, kimi zaman gözden kaçırılan, kimi zaman göz ardı edilen, kimi zaman da görüp duyarlı olunmayan karşıtlıklardır. Karikatürücü bu karşıtlıkları alarak, kafasında soyutlar, eleştirip, abartarak, simgelere dönüştürür, özgün çizgi ve anlatımıyla kağıda döker. Bu çizgiler insanı şaşırtıp sarsmakta, rahatsız etmekte, içten içe gülümsetmekte, güldürmekte, ama sonuçta düşündürmektedir” (Danyal, 2006).

“Karikatür mizahın çizgi yoluyla verilmesinden başka bir şey değildir. Özellikle 1945’ten sonra yazısız karikatürlerin yaygınlaşması ve esprinin çizgide barınması, karikatürü yazının hâkimiyetinden kurtarmış ve onun bağımsız bir sanat dalı olmasını sağlamıştır. Mizahta olduğu gibi karikatürde de güldürürken düşündürme önemlidir. Mizahçı çakmağını yakar ve söndürür. Okuyucu o kısa sürede gördüklerinin ister pesinden gider isterse gitmez.”(Arik1998).

4.2. Karikatür Çeşitleri

Karikatürlerin yapısı birçok türe ayrılır. Karikatürler, içeriğine göre, biçimine göre, yazılı ve yazısız olmasına göre, ifade tarzı ya da karikatürün anlayışına, tekniğe ve kurgu yapı anlayışına göre sınıflandırılabilirler.

4.2.1. İçeriğine göre karikatürler

Salt biçimle uğraşmak karikatürün işlevini engelleyebilir. Önemli olan gerek biçimde gerekse içerikte daima yeninin aranması ve söylenmek istenilen sözün en etkili ve en anlaşılır biçimde okura iletilmesidir. Okuyucu karikatürde ister durum komiği, ister mesaj olsun, ilkin ‘ne demek istediğini’ anlamakla yükümlüdür. Aksi takdirde varoluş gerekçesini yitiren karikatür, usulca desen statüsüne geçmektedir (Ergüven1995). İçeriğe göre karikatür çeşitleri şunlardır.

a) Siyasal karikatür: Günlük olayları inceleyen, genelde günlük veya haftalık yayınlarda öne çıkan karikatürlerdir. Bu karikatürlerin diğer karikatürlerden en belirgin farkı kalıcı olmayışıdır. Mizahı kendi dışı ile ilişki kurarak yakalayan siyasal karikatürlerde anlatılan şey anlatılış biçiminin önüne geçmektedir. Çizerler arasında siyasal karikatür çizenlerin sayısı oldukça fazladır. Hemen her gazetede yer alan karikatürcüler siyasal karikatür çizmekle beraber, bu karikatür türünde Türkiye’de öne çıkan isimler; Cemal Nadir Güler, Ali Ulvi Ersoy, Turhan Selçuk, Tan Oral, Semih Balcıoğlu, Latif Demirci gösterilebilir. Şekil 4.3’de siyasal karikatür örneği görülmektedir.

b) Karikatürlü grafik portre: Adından anlaşılacağı gibi kişilerin portrelerinin birer gülme unsuru olarak çizilen karikatürlerdir. Bu karikatürlerde abartma, çarpıtma ve portresi çizilen kişinin kusurlarını ön plana çıkartma hakimdir. Yerli çizerlerden Bedri Koraman ve yabancı çizerlerden Vasquez de Sola bu karikatür dalında eserler çizen sanatçılardır.

Şekil 4.3. Turhan Selçuk imzalı bir siyasal karikatür örneği

c) Saçma grafik karikatür: Bu tür karikatürler, konuları saçma görünmekle birlikte kaynaklarını çağdaş toplumda bulan, okuyucuda şok etkisi yaratmayı hedefleyen, genelde kara gülmeden oluşan ve tuhaf, garip, gerçeküstü gülmeceyi kapsayan karikatürlerdir .

d) Karikatür deseni: Bu karikatürlerin konu yelpazesi oldukça geniştir. Uzay, avcılık, töreler, keşifler, sporlar vb. konular üzerine çizilen bu tür karikatürler genel olarak kısa ömürlü olurlar.

e) Reklam karikatürü: Yazılı ve görsel basında oldukça sık gördüğümüz, mizahın reklamcılıkla kullanılması açısından önemli bir yeri olan karikatür çeşididir (Topuz 1986).

4.2.2. Biçemine göre karikatürler

Dünyada iki büyük karikatür akımından bahsedilebilir: Gelenekçiler ve modernler. Gelenekçiler, I. Dünya Savaşı'ndan önceki dönemin biçimini sürdüren çizerlerdir. Karikatürün var olduğu bütün ülkelerde gelenekçiler mevcuttur ve çoğunluğu ün kazanmış, tanınmış kişilerdir. Modernlerin ise kaynağı II. Dünya Savaşı sırasında Amerika'da ortaya çıkmıştır. Ancak bu akımın ortaya çıkmasında Fransa'dan Daumier (1808-1879), Forain (1852-1931), Sem (1863-1934), Picasso (1881-1973), İngiltere'de Hoffnung (1925-1959) ve Ronald Searle (1920-2011) ile Almanya ve İtalya'dan bazı çizerler katkıda bulunmuştur. Modern grafik karikatür çoğu zaman çizgilerle ve yazısız olarak oluşmaktadır. Eğer alt yazılar varsa, bu alt yazılar tamamlayıcı bir rol oynamaktadırlar (Topuz, 1986).

Modernler arasındaki belli başlı biçimler şu şekildedir.

a) Steinberg biçemi: Bu karikatürler, yazı gerektirmeyen ve çizgilerden oluşan karikatürlerdir. İçerik, biçimdedir. Gerçekliğe sadık kalma kaygısı yoktur, daha doğrusu gerçeklik psikolojik düzeydedir.

b) Sembolik tipler biçemi: Bu grupta, modern grafik gülmece anlayışıyla stilleştirilmiş tipler yaratma söz konusudur.

c) Panik yaratan biçem: Kara gülmece yaklaşımıyla gerçeküstü bir anlayışa sahip olan karikatürler bu gruba girmektedir.

ç) Hippy biçemi: İki değişik anlayışı yansıtan bu tür karikatürlerde birinci anlayış romantik, gerçeküstü, barok bir güzellik anlayışıdır ve bazen erotizm

içerir. İkinci anlayış ise güzellik kaygısı gütmeyen, doğrudan şok etkisi yaratan karikatürlerdir.

d) Yeni-gerçekçi biçem: Son dönemi, neorealist çizerlerin uyguladığı bu biçem türü değişik ortamlarda kendi okurlarını bulmaktadır ancak alıcı kitlenin kültür düzeyinden fazlasıyla etkilenmektedir (Topuz, 1986).

4.2.3. Grafik tekniklerine ve kullanımına göre karikatürler

Grafik tekniklerine göre karikatürler şu şekilde sıralanabilir:

- Çizgili klişeyle çoğaltılan karikatür
- Çizgili ve noktalı klişeyle çoğaltılan karikatür
- Tramlı karikatür
- Heliogravürlü karikatür
- Renkli karikatür
- Fotomontajla yapılan karikatür

Kullanışına göre ise;

- Gazete karikatürü
- Reklam karikatürü
- Televizyonda yayınlanan karikatür
- Nesne karikatür
- Kartpostal karikatürü
- Dekorasyon ve süs karikatürü
- Dövme karikatürü olarak gruplandırılır (Topuz, 1986).

Bu çalışmada karikatür türleri arasında siyasal (editorial) karikatürün ayrı bir önemi vardır. Toplumsal olaylara en sıcak ve etkili tepkiyi vermesi, gündemi takip etmesi, toplumsal bilinçlenmeye yardım etmesi, vb. sebeplerden ötürü siyasal karikatürlerin, iş kazalarına karşı bir farkındalık yaratmakta etkili olabilecekleri düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında siyasal karikatürleri ayrı bir başlık altında daha detaylı olarak incelenmesi gerekli görülmüştür.

4.2.4 Siyasi Karikatür

Karikatürün günlük basına 19. Yüzyıl ortasında girmesiyle yeni bir gelişme dönemi başlamış ve gazeteler İngiltere’de ‘political cartoon’, Amerika’da ise ‘editorial cartoon’ olarak adlandırılan siyasi karikatürlere yer vermeye başlamıştır (Topuz 1986). Ersoy’a(1996)göre, karikatür çizgide mizah sanatıdır. Gazete karikatürü de siyasi ve sosyal olayların çizgi ve mizahla anlatılmasıdır. Gazete karikatürünü ayıran özelliği kendi dışı ile ilişki kurarak mizahı yakalamasıdır. Gazete karikatüründe çizildiği zamandaki kişileri alıp, yerine sıradan, konuyla alakası olmayan kişileri koyarsanız mizah unsurunun sıfıra indiğini görülebilir. Bu çeşit karikatürlerin editoryal karikatür olarak adlandırılması, dış ülkelerde günlük gazetelere çizen dünyaca ünlü karikatüristlerin, genel yayın müdürü veya yazı işlerinin istediği esprileri yani esprisi dergi veya gazete yöneticisinde verilmesiyle ortaya çıkmıştır. Espri editör tarafından verilen karikatürlere doğal olarak editoryal karikatür denilmiştir. Aynı şekilde Türkiye’de de karikatüristler bu tarz çizimler yapmışlardır. Öngören, Çeviker ile yaptığı söyleşide bir dönem hem Gırgır dergisine sipariş üzerine karikatür çizdiğini, hem de evde kendi istekleri doğrultusunda karikatürler çizdiğini belirtmiştir (Şenyapılı 2003). Siyasi karikatürler günümüzde neredeyse bütün süreli yayınlarda bulunmaktadır. Günümüzdekarikatür, dönemin olaylarını toplum hafızasına kazıdaki başarısı, karikatüristlerin olaylara farklı açılardan yaklaşımı ve kolay okunabilirliği gibi özellikleri nedeniyle rağbet gören bir sanat dalı haline gelmiştir.

Siyasi karikatürün ilk hedefi tabi ki güldürmektir. Ancak güldürmenin yanında ikincil hedef olarak eleştirmek gelmektedir. Bu ikincil hedef aslında siyasi karikatürün özünü oluşturmaktadır. Siyasi karikatür saldırgan, ateşlidir ve toplum bilincinde bir farklılık yaratmayı hedeflemektedir. Tarih boyunca karikatüristler ve karikatür yayınları eleştirel tutumları nedeniyle cezalandırılmış veya kapatılmıştır. Bütün susturma ve sindirme çabalarına rağmen günümüzde halen karikatür en etkili muhalefet yollarından biri olduğu söylenebilir. Sanat ve bir sanat dalı olarak karikatür, gizli kalmış ortaya çıkartmak, görülmeyeni göstermek gibi toplumu içinde bulunduğu dünya ile olduğundan daha detaylı bir ilişkiye sokmayı hedeflemektedir. Siyasi karikatür de bu ilke doğrultusunda, hitap

ettiği toplumun içinde yaşadığı politik, günlük, yaşamsal vb. konularda uyarma telaşı içermektedir. Bu konu ile ilgili Şahin, güncel siyasal karikatürün bir ikna değil bir ifşa aracı olduğunu belirtmiştir. Şiir ve karikatürün bu açıdan akraba sayılabileceğini ve her ikisinin de yıllardır görülüp algılanamayan bir anda anlaşılır duruma getirebileceğini söylemiştir (Şenyapılı 2003). Şekil 4.4’de bir siyasi karikatür örneği görülmektedir.

Şekil4.4. Siyasi Karikatür örneği (Uykusuz Dergi)

4.3. Karikatürün Amacı

Karikatürün amacı iletişim araçlarının amaçları içinde yer almaktır. Karikatür haber iletmeli, ciddi ve somut bir amacı hedeflemeli ve bir bağlamı aydınlatmalıdır. Karikatür tüm bunları amaçlarken aynı zamanda güldürmeyi, en azından gülümsetmeyi de hedeflemektedir. Okuyucusunu şaşırtmak, ilgisini çekmek, düşünmeye teşvik etmek ve farkındalık yaratmak karikatürün ve de çizerin başlıca amaçlarıdır.

Karikatürün temel işlevi güldürmektir. Gülmece, karikatürün temelidir. Fakat çizerin amaçlarına, hedeflerine ve diğer pek çok etmene bağlı ikincil işlevleri de vardır. Bu ikinci işlevler olmadan, karikatür bir bakıma havada kalır. Güldürmek için her şey yapılabilir, ama söz konusu olan gülmecenin başarılı, çok başarılı, çok ustaca yapılmış, çok ince ve zarif, çok ısırıcı ve çok parlak bir gülmece olması gerekir (Topuz 1986). Bu amaçlar haber verme, eğlendirme, eğitim, tabuları ve mitosları yıkma, karşı çıkma, estetik kaygı ve reklam olarak sıralanmıştır.

Gülmece ile ilgili birçok tanımlama yapılmıştır. Aristo, ‘Gülmece, ya başkasının aşağılığını gördüğümüz ya da bizim geçmişteki aşağılık durumumuzu hatırladığımız ve kendimizde bir üstünlük algıladığımız zaman aniden uyanan bir zafer duygusunun etkisidir’ demektedir. Hobbes, gülmecenin belirli bir saygınlık taşıyan bir topluluğa ya da bir kişiyi gözden düşürmeye dayandığını belirtmektedir. Bergson’a göre ise gülmece, bir kişinin belirli bir durum karşısında akıllıca olmayan bir tepki göstermesi halinde ortaya çıkmaktadır (Topuz 1986).

Karikatürün temel işlevinin güldürmek olmadığını savunan çizerlerde vardır. Bu çizerler kendilerini ve karikatürlerini birer gülmece ögesi olarak tanımlamamaktadırlar. Bu konuda Effel kendisinin bir basın çizeri olduğunu ve gazetelerin makale yazması gibi kendisinin de desen çizdiğini söylemektedir.

Karikatür sanatının amacı yaşantıları, eleştirmek üzere, tartışmaya açmaktır. Bu da bir çözümlenmeye (analize) yönelmek demektir: Yaşantıları oluşturan imgesel öğeleri önce ayrıştırmak ve böylece yaşantıyı sosyo-politik bir eleştirinin nesnesi haline getirmek, sonra yeniden birleştirerek bir kompozisyon, bir bütünlük içinde duyumsatma yaratmak, karikatürü sanatsal etkinlik yapmaktadır (Sümer2013).

Çizerlerin en belirgin ortak özellikleri düzene karşı çıkma konusundaki tutumlarıdır. Çizerlerin neredeyse tamamı var olan düzenin çarpıklıklarını, hatalarını vb. durumlarını okuyucusuna en çarpıcı şekilde aktarmaya çalışır. Mizahın ve dolayısıyla karikatürün bu muhalif tavrı günümüz karikatür dergileri ve gazete çizerlerimizde de görülmekte, çizerlerin önemli bir kısmı dönemin iktidar partisinin politik görüşünü gözetmeksizin onu eleştirmekte ve gördükleri problemleri okuyucularına aktarmaktadır. Elbette bütün çizerler ilerici değildir ya da bir çizerin tüm karikatürleri ilerici olmayabilir. Çizerin bazı konularda oldukça ilerici görüşleri olabileceği gibi, bazı konularda da gerici olabilir.

4.4. Karikatürün İşlevleri

Karikatürlerin bilinen temel amaçları güldürmek olsa da karikatüristlerin her zaman kendi düşüncelerine, hayat görüşlerine, amaçlarına ve yaşam tarzlarına göre ikincil bir işlevleri vardır. Bu çalışmada özellikle karikatürlerin ikincil işlevleri göz önüne alınmıştır. Güldürmenin yanından asıl verilmek istenen

mesajlar irdelenecek ve karikatüristlerin bu mesajları hangi amaçla verdiği araştırılacaktır. Karikatürlerin işlevlerini Topuz (1986) şu şekilde sıralamıştır.

-Haber verme: Karikatür bir iletidir. Dolayısıyla bir habercilik işlevi vardır. Bu haber siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik, sanatsal, felsefi, ebedi ve psikolojik aktüalite ile ilgili olabilir. Hangisiyle ilgili olursa olsun, ileti aktüalitenin sonucudur ve geniş anlamda haber verici bir niteliktedir.

-Eğlendirme: Bu işlev, çok uzun bir zaman boyunca, karikatürcülerin temel işlevi sayılmıştır. Bugün de boş zamanlarını doldurmak isteyenlere satılan belirli gazetelerin amacı budur.

-Eğitim: Karikatür, eğitimde, okul dışı eğitimde, yetişkinlerin eğitiminde bir işlev bulabilir. Karikatürü okuma yazma bilmeyenler de anlayabilirler. Böyle olduğuna göre bilim ve kültür konularının basite indirgenmesinde karikatürden yararlanmak gerektiği düşünülmektedir.

-Tabuları ve mitosları yıkma: Karikatürcülerin sayıca önemli bir bölümü mitosların yıkılması, yabancılaşmaların, geçerliği kalmamış inançların, kalıpların, yasak sınırlarının, toplumdaki saçmalıkların ortadan kaldırması için karikatür çizmekte ve savaş vermektedir.

-Karşı çıkma: Bu çalışmada daha önce de belirtildiği gibi saçmalıklara karşı çıkmak, karikatürün amacıyla doğrudan ilgilidir.

-Estetik kaygı: Bazı karikatürcüler, estetik kaygılara ön planda yer vermekte ve estetik gülmece şaheserleri yaratmaya yönelmektedirler.

-Reklam: Reklamcılık, karikatüre geniş parasal olanaklar sağlamıştır. Bunun da dışında, bazen, karikatürün yaygınlaşmasında etkili olmaktadır (Topuz 1986).

4.5. Karikatürün Mesaj Verme Yöntemleri

Karikatür bir iletişim aracıdır. Her karikatür bir ileti taşımaktadır. Her karikatürün en azından dolaysız bir iletisi vardır. Kimi karikatürler ise dolaylı ileti de içermektedir. İletişimin eksiksiz ve sağlıklı gerçekleşmesinden bir iletişim aracının dolaysız ve dolaylı iletilerinin algılanması kastedilmektedir (Şenyapılı 2003).

Okuyucu, mesajı alması beklenen taraftır. Okuyucunun eğitim durumu, bilgisi, doğduğu yer, büyüdüğü çevre, yaşadığı toplum vb. etmenler karikatüristin

verdiği mesajın alımını doğrudan etkilemektedir. Ayrıca karikatürün zamandan bağımsız, zeminden bağımsız veya zaman ve zemin ile bağımlı olup olmadığı mesajın alınması açısından son derece önemlidir. Zamandan bağımsız karikatürler her devirde iletişimseldir. Türkiye’de bilinen bir atasözü üzerine çizilmiş bir karikatür bütün devrilerde Türkiye’de yaşayanlar için anlaşılabilir durumda olacaktır. Evrensel ilkelerle alakalı karikatürler de eğer zaman kavramına bir gönderme yapmadan çizilmişse zeminden bağımsız karikatürler olarak tüm dünyada anlaşılabilir. Hem zaman hem de zemine bağımlı karikatürler ise yalnızca karikatüristin yaşadığı toplumun bildiği bir konu üzerine değil, ayrıca çizilen karikatürün içerisinde bulunduğu zaman dilimine ait olması gerekmektedir.

Karikatürdeki zamanlama beynin okuduğu yön tarafından etkilenmektedir. Bu hem yazılı, hem de yazısız karikatürler için geçerlidir. Birçok batı toplumunda yazı soldan sağa doğru okunmaktadır. Bu aynı olayın karikatüre de uygulandığı farz edilebilir. Beyin imgeyi soldan sağa veya yukarıdan aşağıya taramaktadır. Bir karikatürdeki imge bu şekilde işlem görmektedir. Görsel etki, gözü yakalamak ve etkilemek için kullanılabilir, fakat o zaman karikatürü görsel olarak okumak ve sırayı kontrol etmek için bazı şeyler yapılması gerekebilir (Penwill 2006).

Karikatür sanatı başlangıçta çoğu zaman yazı destekli olarak, hatta yazıyı imleyen illüstratif yönüyle ortaya çıkmıştır. Ancak günümüzde daha çok yazıya gereksinim duymayan, tamamen görsel örgelerle kendini sunan karikatürler öne çıkmaya başlamıştır. Bu durumun ilk sebebi, bir görüntü çağı olan günümüzde insanların daha kolay ve çabuk iletişim yol aramasıdır. İkinci sebebi ise insanların dünyanın herhangi bir yerindeki imgeye yabancı kalmamasıdır.

Alıcıyı geniş okuyucu kitlesi oluşturmakta ve genellikle karikatürcü bu kitleden etkilenmektedir. Karikatürist, okuyucunun görüşlerini dikkate almakta ve okuyucu güldürmek istemektedir. Önceden karikatürcünün okuyucularıyla doğrudan bir ilişkisi yoktu ve bu eksikliği karikatürlerini yayınlamadan önce yakın dostlarına göstererek bu eksikliği gidermekteydiler. Ancak günümüzde sosyal medyanın etkin kullanımı ve haberleşmenin kolaylaşmasıyla, karikatüristler okuyucularının tepkilerini daha kolay öğrenebilmektedir. Okuma alışkanlığının az olduğu toplumlarda karikatürler en yaygın mesaj iletme

yöntemlerinden biri olarak görülmektedir. Kısa, net, vurucu ve eğlenceli olan karikatürler bilgi aktarımında kullanılan en kolay yöntemlerden biridir.

Her sanat alanında olduğu gibi görsel sanatlarda, özelde resim sanatında, sanatçının duruşu, edindiği toplumsal yaşantı deneyimlerinin kendinde bıraktığı izlerin, biçimsel olarak dışavurumu şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bir tiyatro oyun yazarının, eleştirel, mizahi oyunlar yazması ve sahneye koyması gibi, resim sanatçısı da, biçim üzerinde oynamalar yaparak, gönderme ve yergilerle yüklü ironiksimgeler kullanarak yapıtlarını bir eleştiri aracına dönüştürebilmektedir. Ortaya çıkan bu yeni biçimsel anlayış, zamanla kendini özgün evrilmiş ve yaygın tanımıyla karikatür adıyla var olmaya başlamıştır (Barnard 2002).

4.6. Karikatürün Eğitimde Kullanım Örnekleri

Karikatür, kolay okunması, dikkat çekici olması, akılda kalıcı olması, güldürmesi, kolay ulaşılması ve mesajı kısa yoldan iletmesi vb. sebeplerden dolayısıyla çok kullanışlı bir eğitim materyalidir. Her seviyeden zeka ve eğitim düzeyine göre karikatür olması, karikatürü eğitimin her aşamasında kullanılması uygun bir eğitim materyaline dönüştürmektedir. Karikatür içinde barındırdığı veya konu olarak seçtiği kişilerin güncelliği, kolay tanınıyor olması ve aynı zamanda seçilen konuların günlük hayata ilişkin olması anlaşılmasını kolaylaştırdığı gibi vermek istediğin mesajında algılanmasını kolaylaştırmaktadır.

Eğitimde karikatürün kullanılması derslerin daha akılda kalıcı bir hal almasını sağlayabilir. Okul dersleri dışında, çalışma hayatına başlamış ve okuldan bir süredir uzak kalmış kişilerin eğitimi sırasında da karikatürlerin kullanılması pozitif bir etki yaratabilir. Güldüren ve güldürürken ikincil bir mesaj olarak anlatmak istediğini bilinçaltına yerleştirebilen karikatür, eğitimin her aşamasında faydaları olabilir. Örneğin, Leiyun ve ark (2012) metro inşaatı çalışanlarının eğitimi için geliştirdikleri sistemde 387 adet karikatür kullanmışlardır. Web tabanlı olarak tasarladıkları bu çalışma ile Çinli inşaat çalışanlarının eğitiminde karikatür kullanımının faydalı olduğunu belirtmişlerdir.

Karikatürün eğitimde kullanım örnekleri üzerine Türkiye’de birçok araştırma yapılmıştır. Okul öncesi eğitimden, yabancı dil olarak Türkçe öğretimine kadar geniş bir pencerede araştırmalar yapılmıştır.

Üner (2009) tarafından hazırlanan ‘İlköğretim Okullarında Karikatürle Öğrenmenin Öğrencilerin Başarısı ve Tutum Düzeylerine Etkisi’ başlıklı çalışmada, cebirsel ifadeler ve denklemler konusunun karikatürler yardımıyla öğretilmesinin öğrencilerin bu konudaki başarılarına etkileri olup olmadığını araştırılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda karikatürler yardımıyla öğrenmenin, söz konusu öğrencilerin matematiğe karşı tutumu ve öğrenilen bilgilerin kalıcılığı üzerine olumlu etkileri olduğu saptanmıştır.

Ayyıldız (2010) yaptığı deneysel çalışmayla, karikatür materyalleri yardımıyla yapılan öğretimin geleneksel yöntemler yapılan öğretime göre daha başarılı olduğunu tespit etmiştir. Öğrenci yaş grubunun nispeten büyük olması, karikatürlerin sadece ilköğretim öğrencileri değil aynı zamanda lise grubu öğrencilerinin de eğitiminde faydalı materyaller olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda karikatürlerin sadece sayısal derslerde değil, sözel ağırlıklı derslerde de etkili materyaller olduğu bu iki çalışma karşılaştırılarak değerlendirilebilir.

Özkan (2009) tarafından yapılan çalışmada, karikatürün eğitsel faydalarını ve yabancı dil öğreniminde kültürler arası iletişim yetisinin yabancı dil öğrenimindeki faydalarını göz önünde bulundurarak, karikatürün hedef kültürün tanınmasındaki yardımlarını araştırmıştır. Çalışma sonunda yabancı dil olarak Türkçe öğreniminde kullanılan karikatürlerin, öğrencilerin Türkçe öğrenmesine kolaylaştırıcı etkiler yaptığı belirtilmiştir.

Türkiye’nin birçok üniversitesinde benzer konularda çalışmalar yapılmış, araştırmacıların çoğunluğu olumlu sonuçlar almıştır. İlköğretim seviyesinden başlayan araştırmalar, yabancı öğrencilerin Türkçe öğrenimine kadar genişlemiştir. Bütün çalışmalar sonunda, farklı derecelerde de olsa, eğitimde mizahtan ve karikatürden faydalanmak olumlu sonuçlar vermiştir. Karikatürün bütün eğitim-öğretim alanlarında uygulanabilecek eğlenceli, akılda kalıcı, çarpıcı ve faydalı bir materyal olduğu görülmektedir.

4.7. Türkiye’de Yaşanan İş Kazaları ve Kazalara İlişkin Karikatürlerden Örnekler

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de meydana gelen bazı iş kazaları ve bu kazalara ilişkin karikatürler incelenmiştir. Karikatüristlerin kazalara,

sonuçlarına, yetkili isimlerin açıklamalarına, ihmallere, hatalara vb. olgulara karşı verdikleri tepkiler değerlendirilmiştir. Türkiye iş kazaları sayılarının çok yüksek olduğu bir ülkedir ve çoğu zaman gerçekleşen iş kazaları ulusal basında haber olmamıştır. Son yıllarda, Avrupa Birliği (AB) uyum yasalarının da etkisiyle, iş sağlığı ve güvenliği (İSG) konusunda Türkiye’de önceki yıllara göre gelişme sağlanmış, en azından toplumun bilinçlenmesinde farklar yaratılmıştır. Her gün gazetelerde, haftalık olarak dergilerde vb. süreli yayınlarda, o yayın döneminde gerçekleşen iş kazaları işlenmiş, muhalif ve saldırgan karikatürist tavrı iş kazaları konusunda da öne çıkarak sorunun çözümü için kendine bir rol belirlemiştir.

Karikatürler, meydana gelen iş kazasının ilgili olduğu çalışma kollarına göre gruplandırılmıştır.

4.7.1. 11 Mart 2012 Esenyurt yangını (11 Ölü)

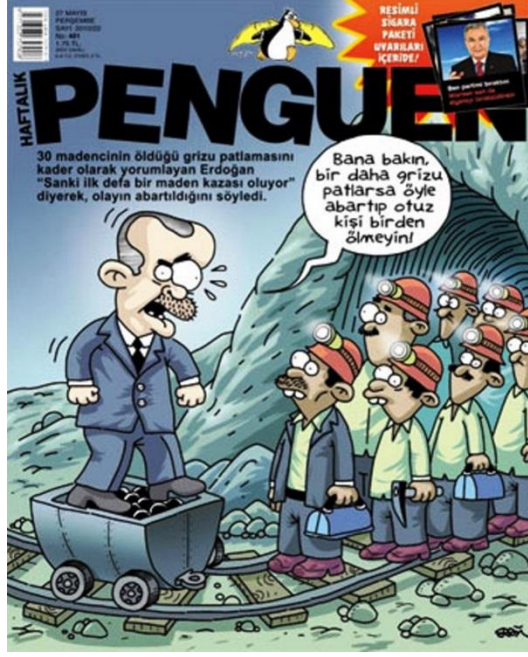
İstanbul’un Esenyurt ilçesindeki bir inşaat şantiyesinde meydana gelen kazada 11 işçi hayatını kaybetmiştir. İşçilerin yatakhane olarak kullandıkları 3 çadırda çıkan yangın sonucu işçilerin yanarak ve dumandan zehirlenerek öldükleri belirlenmiştir. Bu kazanın ardından birçok süreli yayında kazayla alakalı olarak birçok karikatür çizilmiştir. Çizerler olayın gerçekleşmesinin ardından çizdikleri karikatür ile konuyu gündeme taşımış ve unutulmaması için çaba göstermişlerdir. Şekil 4.5’de kaza sonra çizilen karikatürlerden bir örnek yer almaktadır. Karikatürist, kazanın meydana geldiği yerde tamamlanan inşaatın ardından toplumun bu kazayı unutmamasına ilişkin tepkisini Şekil4.5’deki karikatür ile dile getirmiştir. Karikatüristler sadece yetkilileri veya işçileri eleştirmemekte, aynı zamanda bu kazalara ve sonuçlarına duyarsız kalan toplumu da iğnelemektedir.

Şekil 4.5. Esenyurt yangını olayı üzerine çizilmiş bir karikatür (Uykusuz)

4.7.2. 17 Mayıs 2010 Zonguldak Karadon maden ocağı grizu patlaması (30 Ölü)

Türkiye Taş Kömürü'ne (TTK) ait Karadon Maden Ocağı'nda 17 Mayıs'ta meydana gelen grizu patlamasında 30 işçi yaşamını yitirmiştir. Kazanın ardından madencilik sektörünün kaderinde böyle kazalar olduğu ve ölen işçilerin fiziksel olarak fazla zarar görmeden güzel öldükleri şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Kazanın yaşandığı hafta yayınlanan Penguen dergisi kaza sonra yapılan açıklamaları konu alan karikatürler yayınlamıştır. Şekil 4.6'da o hafta yayınlanan Penguen dergisinin kapağı görülmektedir. Şekil 4.7'de de yine kaza sonrası yapılan açıklamaları konu alan bir karikatür örneği yer almaktadır.

Şekil 4.6. Zonguldak'ta meydana gelen kaza ile ilgili karikatür (Penguin)

Şekil 4.7. 'Güzel Ölümler' sözü üzerine çizilmiş bir karikatür (Uykusuz)

4.7.3.10 Şubat 2011 Kahramanmaraş maden ocağı göçüğü (11 Ölü)

Çöllolar Açık İşletme Kömür Sahası'nda 6 ve 10 Şubat'ta yaşanan iki şev kayması sonucu oluşan göçük nedeniyle 11 işçi hayatını kaybetmiştir. 2013 yılında, kazanın ardından 2 yıl geçmesine ve ölen 11 kişiye ek olarak 9 kişinin henüz toprak altında olmasına rağmen, kazanın denetim raporlarının ticari sır

gerekçesiyle açıklanmadığı belirtilmiştir. Bu açıklama üzerine çizilen karikatürlerden biri Şekil 4.8’de gösterilmiştir.

Şekil 4.8. Kahramanmaraş'ta meydana gelen maden kazası ile ilgili karikatür (Erdal Ergun)

4.7.4. 31 Ocak 2013 Gaziantep'te fabrikada patlama (8 Ölü)

2013 yılı Ocak ayında Gaziantep'te bir fabrikada meydana gelen patlama sonucu 8 işçi hayatını kaybetmiştir. 2013 yılının ocak ayı iş kazalarının ve bu kazalardan sonra meydana gelen ölümlerin arttığını bir dönem olmuştur. Bu patlamada ölenlerle birlikte 2013 yılı ocak ayında iş kazaları sonucu ölen işçi sayısı 68'e ulaşmıştır. İş kazalarının ve iş kazaları sebebiyle yaşanan ölümlerin artması, medyanın ilgisini iş kazalarına yöneltmiştir. Medyanın ilgisinin artmasıyla birlikte toplumun da meydana gelen iş kazalarına karşı ilgisi artmıştır. Bütün bu olaylar sonunda mizah dünyası da, iş kazalarını yoğun olduğu bu dönemle ilgili harekete geçmesi kaçınılmazdır. 2013 yılı ocak döneminde meydana gelen iş kazalarının ardından çizilen karikatürlerden bir örnek Şekil 4.9'da gösterilmiştir. Haftalık olan çıkan ulusal bir mizah dergisinde, ölümlerin sıklığı işlenmiştir.

Şekil 4.9 Gaziantep'te yaşanan patlamanın ardından çizilen bir karikatür (Uykusuz).

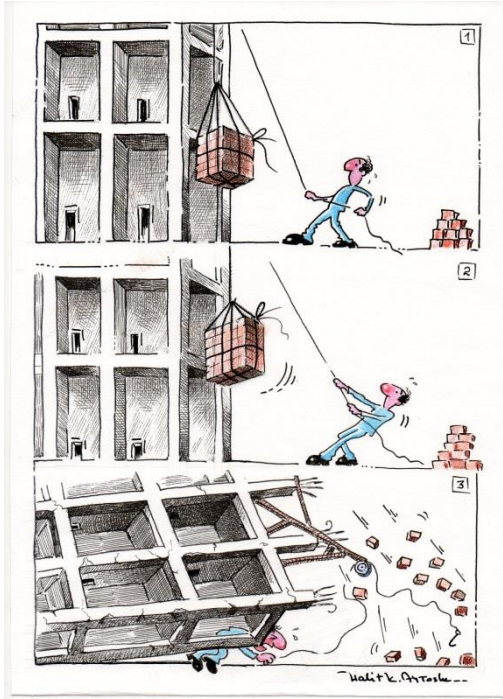
4.7.5. 11 Ağustos 2008 Tuzla Gisan Tersanesi (3 Ölü)

Tuzla Tersaneler Bölgesi'nde bulunan Gisan Tersanesi'nde, yapımı tamamlanan bir geminin test edilmek istenen salına, ağırlık olması için kum torbası yerine 19 işçi bindirilmiştir. Cam kaplı salın iplerinin kopması sonucu 10 metre yükseklikten denize düşen kurtarma salında bulunan 3 kişi hayatını kaybetmiştir. Kurtarma salının testinin kum torbası yerine insanla yapılması sonucunda oluşan bu kaza nedeniyle tersane sahibine 36 bin 500 lira para cezası verilmiştir. Bu kararın ardından çizilen karikatürlere bir Şekil 4.10'da yer almaktadır.

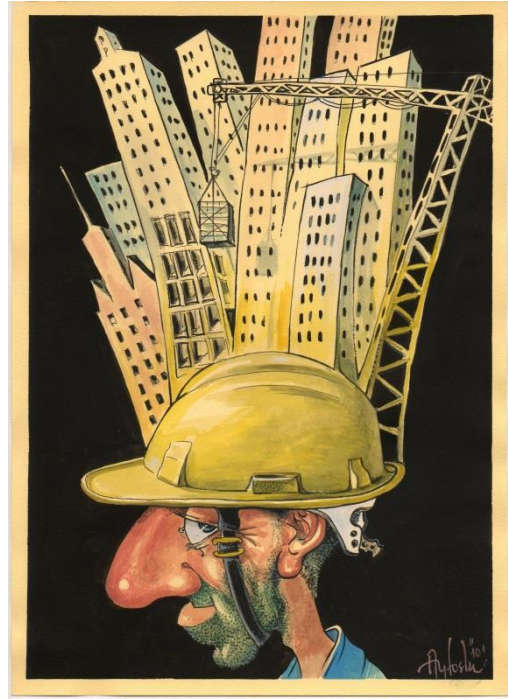

Şekil 4.10. Tuzla Tersanesi kum torbası olayıyla ilgili karikatür (Uykusuz)

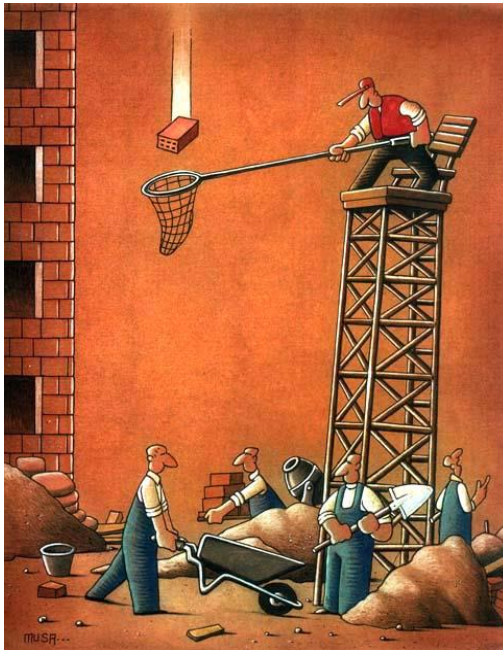
4.7.6. Çalışmaya katılan karikatüristlerden gelen karikatür örnekleri

Şekil 4.11. Halit Kurtulmuş

Şekil 4.12. Halit Kurtulmuş

Şekil 4.13. Musa Gümüş

Şekil 4.14. Levent Erpen

Şekil 4.15. Levent Erpen

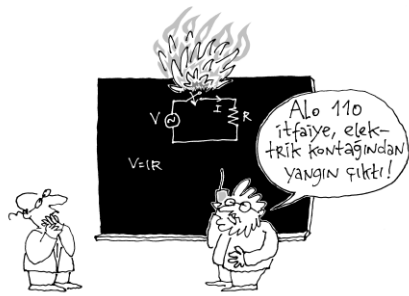
Şekil 4.16. Mustafa Bilgin

Şekil 4.17. Firuz Kutal

Şekil 4.18. Firuz Kutal

Şekil 4.19. Tayfun Akgül

Şekil 4.20. Tayfun Akgül

Şekil 4.21. tolga (bobiler.org)

Şekil 4.22. norro (bobiler.org)

4.8. Homur Mizah Dergisi

Türkiye’de karikatür dergilerinde, gazetelerde ve internet ortamında karşımıza çıkan karikatürler arasında toplumsal olayları inceleyen, haksızlıklara karşı duran, her zaman ezilenin yanında olan karikatürler mevcuttur. Ancak bu platformlarda bulunan siyasi karikatürlerin dışında sadece eğlence amaçlı karikatürlere de rastlanmaktadır. Homur dergisi 1949 yılında çıktığından itibaren, her konuda toplum bilincini arttırmaya yönelik haber ve karikatürlere yer vermiştir. Emekçi kesimlerin mücadelesine her alanda destek olan bir yayın olan Homur dergisi, para karşılığı satılmayan ve çizerlerin ücret almadığını bir dergi olma özelliğini de taşımaktadır. Elektrik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi’nin desteğiyle basılan Homur mizah dergisi, çalışanların ve toplumun sorunlarını hem yazıyla hem de karikatürlerle ele alan bir mizah dergisidir.

Atay Sözer, Cabbar, Devrim Demiral, Dinçer Pilgir, Canol Kocagöz’ün kolektif editörlüğünü yürüttüğü Homur Mizah Gazetesi yürüttüğü farklı çizgisiyle şu anda piyasada bulunan diğer mizah dergilerinden ayrı bir mizah kulvarında yürümektedir. Canol Karagöz bir röportajında Homur dergisini şöyle tanıtmıştır.

‘Homur dergisi, Türkiye’nin usta yazarlarından Sabahattin Ali, Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz ile karikatürcü Mustafa (Mim) Uykusuz tarafından çıkarılan ve mizah tarihimizde önemli bir yeri olan Markopaşa Mizah Gazetesi’ni önder olarak gören bir mizah gazetesidir. Bu nedenle için Homur sağ üst köşesini sürekli Markopaşa Mizah Gazetesi’nin logosuna ayırmıştır. Her sayısında Markopaşa’ya gündemle ilgili önemli sözler söyleterek onu yaşatmaya çalışmaktadır. Homur dergisi, diğer mizah dergilerinden siyah ve yeşil rengiyle farklı olması, boyutu mizah

dergilerinin alışılmış boyutunda olmaması, grafik/artistik görünüşü ile farklı tarzda ve biçimde olmasıyla farklı bir dergi konumundadır. Ancak, her şeyden önce içeriğiyle daima emekten ve emekçiden yana tavır alan bir dergi olması Homur'u diğer dergilerden farklı hale getirmiştir. Bu dergi her sayısı diğer sayısından öz ve biçim olarak biraz daha ileride olmaya çalışan bir dergidir. İlk sayısı 18 Aralık 1949 tarihinde Yeni Evrensel gazetesi ile haftalık yayımlanan Homur, gazete kapanıncaya kadar bir yıl haftalık olarak çıkmaya devam etmiştir. Çıktığı sürece Avrupa'da da basılan ve yayımlanan dergi olmayı sürdürmüştür. Daha sonra da ihtiyaç duyulduğu zaman çıkan dergi olarak yayın hayatına devam etmiştir.

Homur dergisi örgütlü işçi ve emek topluluğunun sorunlarını işleyerek diğer mizah dergilerinden ayrı kulvarlarda mizah yapmaya çalışmıştır. İstanbul'da yaşayan yazar ile çizerlerden oluşan yayın kuruluna ek olarak aynı koşullarda söz ve karar hakkına sahip Türkiye, KKTC, Sırbistan, Brezilya, Yunanistan ve diğer bazı Avrupa ülkelerinde yaşayan Türkiyeli yazar ve çizerler de olmak üzere hemen hemen her sayı da 40'a yakın imza yer almaktadır. Bu dergi, şimdiye kadar iki yüze yakın çizerin yer aldığı ve potansiyel yazar-çizer kadrosuyla işçi ve emekçileriyle beraber yürümeye veyayınlanmaya devam etmeyi hedeflemektedir.

Sanatın gelişmesi, toplumun gelişmesine ve sosyal sınıflarda meydana gelen değişmelere sıkı sıkıya bağlıdır. Bu nedenle yaşamda aktif mücadele eden sanat, kültür ve karikatür sürekli değişim ve gelişim içinde olmak zorundadır. Gelişim ve değişimden yana olan sanat ve bunu üreten sanatçının, sınıf mücadelesindeki tavrı da genç sınıf yani işçi sınıfından yana olmak zorundadır' (iscephesi.net, 2009).

Karikatürleri, yazıları ve toplum sorunlarını ele alması açısından Türkiye'de benzeri olmayan Homur karikatür dergisinin 73. sayısının kapağı Şekil 4.23'de yer almaktadır.

5.ARAŞTIRMA

5.1. Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada, Türkiye’de meydana gelen iş kazalarının medyadaki yansımaları ve karikatüristlerin bu kazalar üzerine yaptıkları çalışmalar değerlendirilmiştir. Yaşanan iş kazaları sonunda çizilen karikatürlerde verilen mesajlar, karikatüristlerin dikkat çekmek istediği noktalar ve mesajlarını iletmek istedikleri hedef kitle araştırılmıştır. Bu amaçla karikatüristlerle anket ve yüz-yüze görüşmeler yapılmıştır.

5.2. Araştırmanın Amacı

Bilgi iletiminde, kişilerin eğitiminde ve toplumsal olayların yönlendirilmesinde mizahın etkin bir yöntem olduğu düşünülmektedir. Mizahın basındaki önemi ve toplumun haber almasına yaptığı katkılar göz önünde tutularak, karikatüristlerin iş kazalarına yaklaşımı araştırılmak istenmiştir. Karikatürlerin eğlenceli, kolay anlaşılır ve mesajı hızlı iletebiliyor olmasının toplumda iş kazaları konusunda bir farkındalık yaratmak açısından etkili olacağı öngörülmüştür. Karikatüristlerin iş kazaları hakkındaki görüşleri, yayınladıkları karikatürlerin içeriğini doğrudan etkileyeceği için bu konudaki görüşlerinin değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

5.3.Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırma kapsamında 18 ile 70 yaş arası 33 karikatürist ile anket yapılmıştır. Ayrıca Zonguldak ve İstanbul’da 7 karikatürist ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Ankete katılan karikatüristler arasında Türkiye’de ve yurt dışında yaşayan karikatüristler yer almaktadır. Çalışmaya haftalık dergilerde, internet ortamında, uluslararası dergilerde ve sergilerde karikatürlerine yer vermiş sanatçılar katılmıştır.

Anketler SPSS 19.0 paket programı ile değerlendirilmiştir. Ankete katılan sanatçılardan daha önce bu konu üzerine karikatür çizmiş olanlar, eserlerini göndererek çalışmaya görsel olarak da katkıda bulunmuşlardır. Bu eserlerden bazıları çalışma içerisinde yer almaktadır. Ayrıca tezde yer alan karikatürlere bir kısmı milli kütüphanede bulunan ilgili derginin baskı örneklerinden fotoğraflanmıştır. Anket uygulaması için seçilen sanatçıların profesyonel ve amatör olarak karikatür çizen kişilerden oluşması, bu konu hakkında görüşü alınan sanatçıların çeşitliliğine katkıda bulunmuştur. Ayrıca hem yurt içinden hem de yurt dışından katılımcıların olması, karikatüristlerin Türkiye’deki iş kazalarına yaklaşımının daha geniş bir pencereden değerlendirilmesi sağlamıştır.

5.4. Verilen Analizi ve Bulgular

5.4.1. SPSS 19.0 ile Anketlerin Analizi

Anketler SPSS 19.0 paket programı ile değerlendirilmiştir. Katılımcıların yaş, cinsiyet ve profesyonel olup olmadıklarının dağılımları ile birlikte ankette yer alan diğer sorulara verilen cevapların yüzde değerleri çizelgelere aktarılmıştır. SPSS yalnızca sayısal değerlerle yapılan kodlamaları okuyabilmekte ve analiz edebilmektedir. Bu nedenle ankette yer alan bütün sorular programa kodlanarak sonuçlar analiz edilmiştir. Ayrıca belirli bir değişkenin farklı kategorilere ait frekanslarının, beklenen frekanslara uygunluğunu araştırmak için ki-kare testleri uygulanmıştır. Anket soruları likert ölçeğine göre hazırlanmış olup, cevaplar bu ölçek doğrultusunda 1’den 5’e kadar derecelendirilmiştir. Likert ölçeği doğrudan gözlemlenemeyen bir özelliği birden çok soruya verilen cevaplar vasıtasıyla ölçmeye çalışmak için kullanılmıştır.

SPSS programında analiz yapmak için öncelikle analizi yapmak istenilen soruların ve cevaplarının kodlanması gerekmektedir. Program penceresinin sol alt kısmında yer alan ‘variable view’ sekmesi seçildiğinde Microsoft Excel’e çok benzer bir sayfa ile karşılaşılacaktır. Bu sayfada öncelikle kodlanmak istenen soru adlandırılır. Daha sonra sorunun metni ‘label’ bölümüne yazılarak, analiz sonucu oluşturulan çizelgelerde sorunun görülmesi sağlanabilir. Ardından ‘values’

kısına cevaplar kodlanır. Bu çalışmada ‘kesinlikle katılıyorum’ ile başlayıp ‘kesinlikle katılmıyorum’a kadar devam eden cevaplar, 1’den 5’e kadar kodlanmıştır. Bunun yanında cinsiyet, karikatür işinde profesyonel olup olmama hali ve iş kazası geçirip geçirmeme durumları da ‘evet’, ‘hayır’ olarak yanıtlanmış ve kodlanış sırası önemli olmayan bu cevapların nominal olarak ölçülmesi istenmiştir. Sıralı cevapların ordinal olarak kodlanması gerekmektedir. Bu seçim cevaplar kodlandıktan sonra ‘measure’ bölümünden yapılmaktadır.

Kodlamaların ardından yapılmak istenen analizlere sayfanın üst kısmında yer alan ‘analyze’ sekmesinden ulaşılmaktadır. Bu sekmede birçok analiz türü yer almaktadır. Bu çalışmada ki-kare testi yapılmıştır. Ayrıca soruların yüzdeler değeri de yine bu sekme altındaki ‘frequencies’ seçeneğinden hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçları grafiklerle göstermek için ‘graphs’ sekmesi kullanılmaktadır. Bu sekme altında oluşturulmak istenilen grafiğin türü ve kullanılmak istenen veriler seçilebilmektedir.

5.4.2. Yaş Dağılımı

Çizelge 5.1. Katılımcı karikatüristlerin yaş dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
25 Yaş Altı	6	18,2	18,2	18,2
26-35	6	18,2	18,2	36,4
36-45	6	18,2	18,2	54,5
46-55	12	36,4	36,4	90,9
56 Yaş Üstü	3	9,1	9,1	100,0
Toplam	33	100,0	100,0	

Çizelge 5.1’de görüldüğü üzere ankette ilk üç yaş grubu eşit olarak temsil edilmiştir. 45 yaşında ve bu yaşın altında olan katılımcı oranı %54,5 ve 46 yaşında ve bu yaşın üzerinde olan katılımcı oranı %45,5’dir. Bu oranlar göz önünde bulundurularak, araştırmanın yapıldığı yaş grubunun temsil dağılımının yeterli olduğu düşünülmektedir.

5.4.3. Cinsiyet Dağılımı

Çizelge 5.2. Katılımcı karikatüristlerin cinsiyet dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Erkek	28	84,8	84,8	84,8
Kadın	5	15,2	15,2	100,0
Toplam	33	100,0	100,0	

Çizelge 5.2’de ankete katılanların %84,8’inin erkek ve %15,2’sinin kadın karikatüristlerden oluştuğu görülmektedir. Türkiye’de çalışma hayatındaki erkek egemenliği göz önünde bulundurulursa, karikatür dünyasının çoğunluğunu da erkek karikatüristlerin oluşturması beklenebilir.

5.4.4. Profesyonel ve Amatör Karikatürist Dağılımı

Çizelge 5.3. Profesyonel ve amatör karikatüristlerin dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Profesyonel Karikatürist	21	63,6	63,6	63,6
Amatör Karikatürist	12	36,4	36,4	100,0
Toplam	33	100,0	100,0	

Çalışmaya katılan karikatüristlerin bir kısmı asıl mesleklerinin dışında, karikatür ile de ilgilenen kişilerden oluşmaktadır. Anket sonuçlarının analizi sırasında, çizerliği bir meslek olarak yapanlar ile asıl mesleklerinin yanında karikatür çizenler arasında bir değerlendirme yapmak için bir ayrıma gidilmiştir. Çizelge 5.3’de ankete katılanların %63,6’sının profesyonel olarak çizerlik yaptığı ve bunun yanında başka bir işle uğraşmadıkları görülmektedir. Çalışmaya katılan amatör karikatüristlerin arasında üniversite öğrencisi, öğretmen, öğretim üyesi vb. meslek sahibi kişiler bulunmaktadır.

5.4.5. Daha önce iş kazası geçirme veya iş kazasına şahit olma dağılımı

Çizelge 5.4. Karikatüristin iş kazası geçirme veya şahit olma durumu

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	16	48,5	48,5	48,5
Hayir	17	51,5	51,5	100,0
Toplam	33	100,0	100,0	

Çizelge 5.4’de ankete katılan karikatüristlerin daha önce bir iş kazası geçirip geçirmediği veya iş kazasına şahir olup olmadığını gösteren değerler mevcuttur. Sanatçının çizdiği karikatürlerde iş kazaları konusunu işleme sıklığının bir kaza geçirmesi veya kazaya şahit olmasıyla ilişkisi olup olmadığını araştırmak için böyle bir sınıflandırma yapılmıştır.

5.4.6. Yetkili kurumlar hakkında karikatüristlerin görüşleri

Çizelge 5.5. Karikatüristlerin yetkili kurumların çalışmalarının yeterliliği hakkında görüşleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	1	3,0	3,0	3,0
Katılıyorum	1	3,0	3,0	6,1
Fikrim Yok	3	9,1	9,1	15,2
Katılmıyorum	17	51,5	51,5	66,7
Kesinlikle Katılmıyorum	11	33,3	33,3	100,0
Toplam	33	100,0	100,0	

Çizelge 5.5’de karikatüristlerin %84,8’inin Türkiye’de yetkili kurumların iş güvenliğine önem vermediğini düşündüğü görülmektedir. Ankete katılan karikatüristlerden sadece 2 tanesinin bu kurumların iş sağlığı ve güvenliği konusuna yeterli önemi verdiklerini düşündükleri yine Çizelge 5.5’de ortaya koyulmuştur. Bu konuda fikri olmayan karikatüristlerin oranı ise %9,1’dir.

5.4.7. Yasa ve yönetmelikler hakkındakarikatüristlerin görüşleri

Çizelge 5.6. Karikatüristlerin yasa ve yönetmelikler hakkındaki görüşleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	1	3,0	3,0	3,0
Katılıyorum	3	9,1	9,1	12,1
Fikrim Yok	4	12,1	12,1	24,2
Katılmıyorum	17	51,5	51,5	75,8
Kesinlikle Katılmıyorum	8	24,2	24,2	100,0
Toplam	33	100,0	100,0	

Karikatüristlere sorulan yürürlükteki yasa ve yönetmeliklerin iş kazalarını ve kayıpları azaltmakta yeterli olup olmadığı sorusu üzerine, karikatüristlerin %75,8'i olumsuz cevap verirken %12,1'lik kısmı da bu konularda bir fikrinin olmadığını belirtmiştir. Esasında yasa ve yönetmelikler herkes tarafından dikkatli takip edilen konular değildir. Fakat, iş kazalarından sonra başvuru mahkemelerin verdikleri kararların, toplum üzerinde şaşkınlıkla karşılanan örneklerinin çokluğu nedeniyle karikatüristlerde yasa ve yönetmeliklerin yetersiz olduğu algısı oluşturduğu tahmin edilmektedir. Katılımcıların verdikleri cevaplar Çizelge 5.6'da gösterilmiştir.

5.4.8. Denetleme faaliyetleri konusunda karikatüristlerin görüşleri

Çizelge 5.7. Karikatüristlerin denetleme faaliyetlerinin yeterliği hakkında görüşleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Katılıyorum	1	3,0	3,0	3,0
Fikrim Yok	6	18,2	18,2	21,2
Katılmıyorum	17	51,5	51,5	72,7
Kesinlikle Katılmıyorum	9	27,3	27,3	100,0
Toplam	33	100,0	100,0	

Çizelge 5.7'ye göre, karikatüristlerin %78,8'i Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılan denetlemelerin yeterli olmadığını düşünmektedirler.

Zonguldak'ta yaşayan karikatüristler, özellikle ruhsatsız madenlerde çalışılmasının Zonguldak için önemli bir sorun olduğunu karşılıklı görüşmelerde belirtmişlerdir. Kaçak madenlerde meydana gelen kazalarda yaşanan ölümler göz önüne alınırsa, denetlemelerin daha dikkatli yapılarak kazaları ve kazalara bağlı kayıpları azaltabilmenin mümkün olduğunu düşünülmektedir.

5.4.9. Politikacıların çalışmalarına hakkında karikatüristlerin görüşleri

Çizelge 5.8. Karikatüristlerin politikacıların çalışmalarının yeterliliği hakkında görüşleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Fikrim Yok	6	18,2	18,2	18,2
Katılmıyorum	17	51,5	51,5	69,7
Kesinlikle Katılmıyorum	10	30,3	30,3	100,0
Total	33	100,0	100,0	

Çizelge 5.8'de görüldüğü üzere karikatüristlerin hiçbiri politikacıların iş sağlığı ve güvenliği konusundaki çalışmalarda yeterli özveriyi gösterdiklerini düşünmemektedir. Karikatüristlerin çoğunluğunun olumsuz cevap verdiği bu soruda, katılanların %18,2'lik bölümü politikacıların iş sağlığı ve güvenliği konusunda gösterdikleri özveri hakkında fikri olmadığını belirtmiştir.

5.4.10. Medyanın toplumu bilgilendirmesi konusunda karikatüristlerin görüşleri

Medyanın toplumu iş sağlığı ve güvenliği konusunda doğru bilgilendirmediğini düşünen karikatüristlerin oranı %66,6'dır. Bunun yanında katılımcıların %18,2'lik bölümü medyanın bu konuda gereken şekilde toplumu bilgilendirdiğini düşünmektedir. Toplumun haber alma özgürlüğünü sağlamakla yükümlü olan medyanın, iş sağlığı ve güvenliği, iş kazaları ve iş kazalarının ardından yaşanan süreç ile alakalı objektif olarak haber yapması beklenmektedir. Karikatüristlerin, medyanın iş kazaları hakkında toplumu bilgilendirmesi hakkındaki görüşleri Çizelge 5.9'da gösterilmiştir.

Çizelge 5.9. Karikatüristlerin medya hakkında görüşleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	1	3,0	3,0	3,0
Katılıyorum	5	15,2	15,2	18,2
Fikrim Yok	5	15,2	15,2	33,3
Katılmıyorum	14	42,4	42,4	75,8
Kesinlikle Katılmıyorum	8	24,2	24,2	100,0
Toplam	33	100,0	100,0	

5.4.11. Toplumun bilinçlenmesine mizahın katkısı üzerine karikatürist görüşleri

Çizelge 5.10. Toplum bilinçlenmesine katkı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	17	51,5	51,5	51,5
Katılıyorum	13	39,4	39,4	90,9
Fikrim Yok	2	6,1	6,1	97,0
Katılmıyorum	1	3,0	3,0	100,0
Toplam	33	100,0	100,0	

Çizelge 5.10 karikatüristlerin, ortaya koydukları eserlerle verdikleri mesajların okuyucu kitlesi tarafından algılanıp algılanmadığı konusunda düşüncelerini göstermektedir. Mizah yoluyla, iş sağlığı ve güvenliği konusunda toplum bilinçlenmesine katkı sağlanabileceğini düşünen katılımcı oranı %90,9'dur. Katılımcıların çoğu, karikatürler ile toplumun iş kazalarına karşı ilgisinin çekilebileceğini ve iş sağlığı ve güvenliği konusunda farkındalık yaratmakta pozitif bir etki yaratabileceğini belirtmişlerdir.

5.4.12. Mizah yoluyla yapılan uyarılar hakkında karikatüristlerin görüşleri

Çizelge 5.11. Mizah yoluyla yapılan uyarıların etkisi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	16	48,5	48,5	48,5
Katılıyorum	15	45,5	45,5	93,9
Fikrim Yok	1	3,0	3,0	97,0
Katılmıyorum	1	3,0	3,0	100,0
Toplam	33	100,0	100,0	

Çizelge 5.11’de görüldüğü üzere mizah yoluyla yapılan uyarıların daha etkili olduğunu düşünen katılımcı orası %93,9’dur. Mizah sanatı, yalnızca iş sağlığı ve güvenliği konusunda değil, tüm alanlarda verilmek istenen mesajın daha dikkat çekici bir hal almasında pozitif katkıda bulunabilecek bir sanat dalıdır. Bu nedenle karikatürün iş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılacak uyarılarda kullanılması yararlı bir seçenek olarak görülmektedir.

5.4.13. Okullarda eğitim verilmesi hakkında karikatüristlerin görüşleri

Çizelge 5.12. Karikatüristlerin okullarda iş güvenliği eğitimi hakkında görüşleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	25	75,8	75,8	75,8
Katılıyorum	7	21,2	21,2	97,0
Fikrim Yok	1	3,0	3,0	100,0
Toplam	33	100,0	100,0	

Çizelge 5.12’de katılımcıların %97’sinin Türkiye’deki ilk ve orta dereceli okullarda iş sağlığı ve güvenliği derslerinin verilmesinin iş kazalarını azaltmakta faydalı olacağını düşündüğü görülmektedir. Türkiye’deki çalışanların, özellikle işçilerin, eğitim seviyesinin düşük olması nedeniyle iş sağlığı ve güvenliği derslerinin ilkokuldan itibaren verilmeye başlanmasının, toplumun tüm kesminin bu konudan daha fazla haberdar olmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

5.4.14. Yapılan toplantılar hakkında karikatüristlerin görüşleri

Çizelge 5.13. İş sağlığı ve güvenliği toplantılarının iş kazalarına etkisi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	10	30,3	30,3	30,3
Katılıyorum	15	45,5	45,5	75,8
Fikrim Yok	5	15,2	15,2	90,9
Katılmıyorum	3	9,1	9,1	100,0
Toplam	33	100,0	100,0	

İş sağlığı ve güvenliği temalı yapılan toplantıların iş kazalarını önlemeye yardımcı olup olmadıklarına, karikatüristler %75,8 oranında olumlu görüş bildirmişlerdir. Çizelge 5.13'e göre, bu toplantıların iş kazalarını önlemeye veya azaltmaya bir faydası olup olmadığı hakkında fikri olmadığını belirten katılımcı oranı %15,2'dir. Bu tarz toplantıların faydalı oldukları ve daha sık ve geniş katılımlar ile gerçekleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

5.4.15. Karikatüristlerin siyasi görüşünün etkisi

Çizelge 5.14. Siyasi görüşün etkisi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	6	18,2	18,2	18,2
Katılıyorum	6	18,2	18,2	36,4
Fikrim Yok	3	9,1	9,1	45,5
Katılmıyorum	9	27,3	27,3	72,7
Kesinlikle Katılmıyorum	9	27,3	27,3	100,0
Toplam	33	100,0	100,0	

Çizelge 5.14'e göre, ankete katılan karikatüristlerin %54,6'sı siyasi görüşlerinin iş kazalarına güncel yaklaşımlarını etkilemediği belirtmiştir. Bu karikatüristler, iktidar partisinin hangi siyasi görüşü temsil ettiğine veya hangi partinin iktidarda olduğuna bakmaksızın, iş kazaları konusunda eleştirel tutumunu sürdürdüklerini belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan karikatüristlerin çoğunun,

eleştirdikleri kesimler farklılık gösterse bile, iş kazalarına eleştirel bir tavırla yaklaştıkları görülmektedir.

5.4.16. Karikatür çizdiniz mi?

Çizelge 5.15. İş kazaları hakkında karikatür çizdiniz mi?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	27	81.8	81.8	81.8
Hayır	6	18.2	18.2	100.0
Toplam	33	100.0	100.0	

Çizelge 5.15, çalışmaya katılan karikatüristlerin %81,8'inin daha önce iş kazalarını konu alan en az bir adet karikatür çizdiğini göstermektedir. Çalışmanın ana hedefi, karikatüristlerin çizdikleri karikatürlerde iş kazalarını nasıl yansıttıklarını anlamak için iş kazalarıyla alakalı görüşlerini almaktır. Bu açıdan bakıldığında çalışmaya katılanların büyük çoğunluğunun daha önce iş kazaları ile ilgili karikatür çizmiş olması, araştırmanın sonuçları açısından olumlu bir etki olarak görülmektedir.

Çalışma kapsamında yapılan ankette, bu soruya hayır cevabı veren %18,2'lik kısım bazı sorulardan muaf tutulmuştur.

5.4.17. Karikatürlerin çizilme sıklığı

Çizelge 5.16'da görüldüğü üzere, çalışmaya katılan karikatüristlerin %12,1'i iş kazalarını konu alan karikatürleri her zaman çizmektedirler. Bu karikatüristler yakın zamanda yaşanmış bir iş kazasına veya özel gün kutlamalarına ihtiyaç duymadan karikatürlerinde iş kazalarını işlediklerini belirtmişlerdir. İş kazaları üzerine karikatürlerini medyada rastladıkları iş kazası haberleri üzerine çizen karikatüristlerin oranı %36,3'dür. Bütün cevaplar arasında en yüksek orana sahip olması, medyada yer alan iş kazaları haberlerinin önemini vurgulamaktadır. Karikatüristler gibi toplum da medyada gördüğü iş kazaları haberlerine daha fazla tepki vermekte ve konu üzerinde düşünmektedir. Bu sebeplerle, medyanın iş

kazalarına karşı tutumunun, toplumdaki bilinçlenmeye etkisinin büyük olduğunu söylenebilmektedir.

Çizelge 5.16. Karikatür çizme sıklığı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Her Zaman	4	12,1	14,8	14,8
	Medyada Büyük Bir İş	7	21,2	25,9	40,7
	Kazası Haberi Gördüğümde				
	Medyada İş Kazası Haberi	6	18,2	22,2	63,0
	Gördüğümde				
	Aklıma Geldikçe	10	30,3	37,0	100,0
	Toplam	27	81,8	100,0	
Geçersiz	99.00	6	18,2		
	Toplam	33	100,0		

5.4.18. Karikatürlerle mesaj verilmek istenen hedef kitle

Çizelge 5.17’de karikatüristlere sorulan ‘Çizdiğiniz karikatürlerde ilk olarak kime mesaj vermeyi hedefliyorsunuz?’ sorusuna verilen cevapların oranları görülmektedir. Katılımcılara, bu sorunun cevaplarında birden çok seçenek işaretleme imkanı tanınmıştır. Karikatüristlerin çoğunluğunun, sadece bir hedefe yönelik mesajlar vermekle yetinmeyeceği düşünülerek bu şekilde bir seçenek sunulmuştur. Çizelge 5.17’de karikatüristlerin verdiği cevaplara göre, %30,6’lık bir oran ile toplum, karikatüristlerin ilk hedefi olarak görülmektedir. Çizerlerin, eserlerinde yer alan mesajları topluma iletmek ve iş kazaları konusunda toplum bilinçlenmesinde katkıda bulunmak istedikleri anlaşılmaktadır. Toplumun ardından %22,2’lik oranıyla işveren, karikatüristler tarafından mesaj verilmek istenen ikinci hedefdir. Karikatüristler işverenlerin gereken önlemleri almaları ve iş sağlığı ve güvenliğine daha ciddi yaklaşımları konusunda mesajlar iletmeye çalışmaktadır. Çizelge 5.17’de, karikatüristler hükümet ve işçileri mesaj iletilecek kesim olarak aynı oranda hedef aldıkları görülebilmektedir. Karikatüristler, işçilere de kendi sağlıklarına ve güvenliklerine daha fazla önem vermeleri konusunda mesaj iletme çabasındadırlar.

Çizelge 5.17. Hedef Kitle

	Cevaplar		Olguların Yüzdesi
	Sayı	Yüzde	
Karikatürlerle; İlk olarak hükümete mesaj vermeyi hedefliyorum	13	18,1	48,1
İlk olarak topluma mesaj vermeyi hedefliyorum	22	30,6	81,5
İlk olarak işverene mesaj vermeyi hedefliyorum	16	22,2	59,3
İlk olarak sendikalara mesaj vermeyi hedefliyorum	8	11,1	29,6
İlk olarak işçilere mesaj vermeyi hedefliyorum	13	18,1	48,1
Toplam	72	100,0	266,7

5.4.19. Karikatürlere konu olan sektörler

Çizelge 5.18. Karikatürlerde konu alınan sektörler

	Cevaplar		Olguların Yüzdesi
	Sayı	Yüzde	
Karikatürlerde; Maden sektörünü konu aldım	21	31,8	77,8
İnşaat sektörünü konu aldım	16	24,2	59,3
Makina sektörünü konu aldım	5	7,6	18,5
Gemi İnşaatı sektörünü konu aldım	9	13,6	33,3
Tarım sektörünü konu aldım	4	6,1	14,8
Tekstil sektörünü konu aldım	5	7,6	18,5
Gıda sektörünü konu aldım	3	4,5	11,1
Diğer sektörlerikonu aldım	3	4,5	11,1
Toplam	66	100,0	244,4

Çizelge 5.18’de görüldüğü üzere, karikatüristler %31,8 ile en çok maden sektörü konusu karikatürler çizmişlerdir. İş kazalarının çok yoğun yaşandığı maden sektörü, özellikle meydana gelen kazalarda yaşanan ölümlerin fazlalığı nedeniyle medyada geniş yer bulabilmiştir. İnşaat sektörü, iş kazası sonucu en fazla ölümün yaşandığı sektördür. İnşaat sektöründe meydana gelen kazalarda toplu ölümlerin gerçekleşme oranı, maden sektörüne göre daha azdır. Bu nedenle

Çizelge 5.18'e göre, iş kazası sonucu en fazla yaşanan inşaat sektörü, maden sektöründen sonra %24,2'lik oranıyla karikatürlere konu olan sektörler sıralamasında ikinci konumundadır. Bu sıralamayı %13,6 ile gemi inşaatı ve %7,6'lık oranlarıyla makine ile tekstil sektörleri takip etmektedir.

5.4.20. Karikatürlerde eleştirilen kitle

Çizelge 5.19. Karikatürlerde eleştirilen kitle

	Cevaplar		Olguların Yüzdesi
	Sayı	Yüzde	
Karikatürlerde ; Hükümeti eleştiririm	18	27,7	69,2
Toplumu eleştiririm	13	20,0	50,0
İşvereni eleştiririm	17	26,2	65,4
Sendikaları eleştiririm	7	10,8	26,9
İşçiyi eleştiririm	8	12,3	30,8
Diğerlerini eleştiririm	2	3,1	7,7
Toplam	65	100,0	250,0

Çizelge 5.19 göstermektedir ki, karikatüristler iş kazaları konusunda en çok hükümeti eleştirmektedir. %27,7'lik oranla en çok eleştirilen hükümetin ardından, bu kazaların önüne geçebilmek adına üzerlerine düşeni yapamayan işverenler %26,2'lik oranla karikatüristlerin en çok eleştirdiği ikinci kitledir. İşçileri eleştirdiğini söyleyen karikatüristlerin oranı %12,3'dür. İşçiler, kendileri için alınan önlemlerin farkına varamamaları ve dikkatsiz davranmaları nedeniyle karikatüristler tarafından eleştirilmektedirler. Ayrıca, işçi haklarını aramak ve işçilerin toplu olarak hareket etmesini sağlamak amacıyla kurulan sendikalar da karikatüristlerin eleştirdiği kitleler arasındadır. Sendikaların olaylar karşısında gereken direnci göstermemesi ve iş sağlığı ve güvenliği konusunda hak arayışlarını yeterli seviyede yürütememesi açısından karikatüristlerin hedefi haline geldikleri belirtilmektedir.

5.4.21. Karikatürlerin etkisi

Çizelge 5.20. Karikatürlerin hedef kitle üzerinde etkisi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli Kesinlikle Katılıyorum	5	15,2	18,5	18,5
Katılıyorum	11	33,3	40,7	59,3
Fikrim Yok	9	27,3	33,3	92,6
Katılmıyorum	2	6,1	7,4	100,0
Toplam	27	81,8	100,0	
Geçersiz 99.00	6	18,2		
Toplam	33	100,0		

Çizelge 5.20’de karikatüristin çizmiş olduğu karikatürün, hedeflediği kitle üzerinde etkili olduğuna inanıp inanmadığı sorulduğunda verdiği cevapların dağılımı görülmektedir. Katılımcıların%59,3’lük bölümü, yaptıkları çizimlerin hedef aldıkları kitleye mesajı ilettiğini ve bu mesajın alıcıyı karikatürün teması doğrultusunda etkilediğini düşünmektedir. Katılımcıların %33,3’lük bölümü ise bu konuda bir fikirlerinin olmadığını belirtmiştir.

5.4.22. Karikatüristlere geri bildirim

Çizelge 5.21. Karikatüristlerin geri bildirim alması

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli Kesinlikle Katılıyorum	6	18,2	22,2	22,2
Katılıyorum	13	39,4	48,1	70,4
Fikrim Yok	4	12,1	14,8	85,2
Katılmıyorum	4	12,1	14,8	100,0
Toplam	27	81,8	100,0	
Geçersiz 99.00	6	18,2		
Toplam	33	100,0		

Çizelge 5.21’de, karikatüristlere çizdikleri karikatürlerin ardından bu karikatürlerle ilgili övgü, yergi vb. bir geri bildirim alıp almadıklarının sorulması

üzerine verdikleri cevaplar görülmektedir. Katılımcıların %70,4'ü, karikatürlerini yayınladıktan sonra, bu karikatürlerle alakalı geri bildirim aldıklarını belirtmiştir. Bu durum, karikatüristlerin temas ettikleri konunun ve konunun ele alınış biçiminin doğruluğunu kontrol edebilmelerine ve okuyucuya iletmek istenen mesajın yerine ulaşıp ulaşmadığının öğrenilmesine imkan sağlamaktadır.

5.4.23. Toplumda algı oluşturmak

Çizelge 5.22. Toplumda iş kazaları hakkında algı oluşmasına etki

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	3	9,1	11,1	11,1
	Katılıyorum	7	21,2	25,9	37,0
	Fikrim Yok	12	36,4	44,4	81,5
	Katılmıyorum	3	9,1	11,1	92,6
	Kesinlikle Katılmıyorum	2	6,1	7,4	100,0
	Toplam	27	81,8	100,0	
Geçersiz	99.00	6	18,2		
Toplam		33	100,0		

Karikatüristlerin, iş kazalarını konu alan karikatürler toplumun bu kazalara karşı bir algı oluşmasına faydalı olur, fikrine bakışlarının değerlendirilmiş ve sonuçlar Çizelge 5.22'de gösterilmiştir. Katılımcıların %37'si iş kazaları ile ilgili karikatürlerin bu kazalara karşı bir algı oluşmasına pozitif katkı yaptığını belirtmiştir. Katılımcıların %44,4'lük bölümü ise, karikatürlerin toplum tarafından okunduğunu ancak bir algı oluşmasına katkı yapıp yapmadığı konusunda fikri olmadığını belirtmiştir. Bu fikri olmama durumu, çizilen karikatürlerin ve kullanılan mizahın iş kazaları sayısında azalmaya somut olarak katkısının yapıp yapmadığının belli olmamasından kaynaklanmaktadır. Somut veriler olmadığı için, karikatüristlerin bu konuda net bir fikre sahip olmaması beklenen bir sonuçtur. Karikatürlerin iş kazalarının azalmasına bir katkısı olduğu fikrine katılmayanların oranı ise %18,5'dir.

5.4.24. Yetkililere mesaj iletimi

Çizelge 5.23. Yetkililere mesaj iletmek

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	2	6,1	6,1	6,1
Katılıyorum	3	9,1	9,1	15,2
Fikrim Yok	9	27,3	27,3	42,4
Katılmıyorum	13	39,4	39,4	81,8
Kesinlikle Katılmıyorum	6	18,2	18,2	100,0
Total	33	100,0	100,0	

Çizelge 5.23, karikatüristlerin, iş kazaları üzerine çizilen karikatürlerin, iş sağlığı ve güvenliği konusunda yetkili kurum ve kişilere bir mesaj iletmediğine inanıp inanmadıklarını göstermektedir. Katılımcıların %57,6'lık bölümü çizilen karikatürlerin yetkililere bir mesaj iletmediğini düşündüğünü söylemiştir. Bunun yanında %27,3'lük bir bölüm ise konu hakkında fikirleri olmadığını belirtmiştir. Çizilen karikatürler ile yetkili kurumlara iletilmek istenen mesajların başarıya ulaştığını düşünen çizerlerin oranı ise %21,3'dür.

5.5. Ki-kare Test Analiz Sonuçları

Verilerin analiz edilmesiyle ortaya çıkan sonuçlardan bazılarını karşılaştırmak için ki-kare uygunluk testi kullanılmıştır. Bu test, belirli bir değişkenin farklı kategorilere ait gözlenen frekanslarının beklenen frekanslara uygunluğunu araştırmak için yapılmıştır.

Bu çalışmada ilk olarak iş kazalarını konu alan karikatürlerin çiziminde, çizerlik mesleğini profesyonel veya amatör olarak yapmanın bir etkisi olup olmadığı test edilmiştir. İkinci olarak da, bu karikatürlerin çizilme sıklığının mesleği profesyonel veya amatör olarak yapmanın etkisi altında olup olmadığı değerlendirilmiştir. Son olarak, karikatüristlerin siyasi görüşlerinin, hükümet ve politikacıları eleştirirken etkili olup olmadığı da test edilerek çalışma sonlandırılmıştır.

5.5.1. Profesyonel veya amatör karikatürist olmanın iş kazaları konulu karikatür çizimine etkisi

Çizelge 5.24. Meslek ile karikatür çizimi karşılaştırılması

Çapraz tablolama

Karikatüristin Meslekteki Durumu	İş Kazaları ile İlgili Karikatür Çizdiniz mi?		Toplam
	Evet	Hayır	
Profesyonel	18	3	21
Amatör	9	3	12
Toplam	27	6	33

Ki-kare testi

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-tarflı)
Pearson Ki-kare	0,589 ^a	1	0,443
Olasılık Oranı	0,572	1	0,449
Lineer Birleştirme	0,571	1	0,450
Geçerli cevap sayısı	33		

a: 2 hücrenin (%50) hesaplanan değerinin 5'ten daha küçük olması beklenmiştir. Beklenen en küçük değer 2,18'dir.

H_0 = Anket yapılan karikatüristin mesleğini profesyonel veya amatör olarak yapıyor olmasının, iş kazalarına ilişkin karikatür çizmesi ile bir ilişkisi yoktur.

H_1 = Anket yapılan karikatüristin mesleğini profesyonel veya amatör olarak yapıyor olmasının, iş kazalarına ilişkin karikatür çizmesi ile bir ilişkisi vardır.

Ankete katılan karikatüristlerin verdikleri cevapların analizleri üzerine yapılan ki-kare testinin sonucunda çıkan olasılık değeri 0,443 olarak Çizelge 5.24'de görülmektedir. Bu değer, testin anlamlılık oranı, $\alpha = 0,05$ değerinden büyük olduğu için H_0 hipotezi kabul edilir. Bu sonuca göre, karikatüristin mesleğini profesyonel veya amatör olarak yapmasının, iş kazalarına ilişkin karikatür çizmesi ile bir ilişki bulunmamaktadır.

5.5.2. Profesyonel veya amatör karikatürist olmanın iş kazaları konulu karikatür çizim sıklığına etkisi

Çizelge 5.25. Meslek ile karikatür çizimi sıklığı karşılaştırılması

Çapraz tablolama

Karikatüristin Meslekteki Durumu	İş Kazaları İle İlgili Karikatürleri Ne Sıklıkla Çiziyorsunuz?				Toplam
	Her Zaman	Medyada Büyük Bir İş Kazası Haberi Gördüğümde	Medyada İş Kazası Haberi Gördüğümde	Aklıma Geldikçe	
Profesyonel	4	4	5	5	18
Amatör	0	3	1	5	9
Toplam	4	7	6	10	27

Ki-kare testi

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-tarafli)
Pearson Ki-kare	4,286 ^a	3	0,232
Olasılık Oranı	5,541	3	0,136
Lineer Birleştirme	1,816	1	0,178
Geçerli cevap sayısı	27		

a. 7 hücrenin (%87,5) hesaplanan değerinin 5'ten küçük olması beklenmiştir. Beklenen en küçük değer 1,33'dür.

H_0 = Anket yapılan karikatüristin mesleğini profesyonel veya amatör olarak yapıyor olmasının, karikatüristin iş kazalarına ilişkin karikatürü çizme sıklığıyla bir ilişkisi yoktur

H_1 = Anket yapılan karikatüristin mesleğini profesyonel veya amatör olarak yapıyor olmasının, karikatüristin iş kazalarına ilişkin karikatürü çizme sıklığıyla bir ilişkisi vardır.

Ki-kare testi sonunda çıkan değer 0,232'dir (Çizelge5.25). Testin anlamlılık oranı $\alpha = 0,05$ 'dir. $0,232 > 0,05$ olduğu için bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı değildir ve H_0 hipotezi kabul edilir. Dolayısıyla karikatüristin mesleğini profesyonel veya amatör olarak icra ediyor olması ile iş kazalarını konu alan karikatür çizme sıklığı ilişkili değildir.

5.5.3. Siyasi görüşün iş kazalarına bakışımı etkilemesi ile yetkilileri eleştirmek arasındaki ilişki

Çizelge 5.26. Siyasi görüşün etkileri ile yetkililerin eleştirilmesinin karşılaştırılması

Çapraz Tablolama

		Türkiye'de Yetkili Kurumlar İş Sağlığı ve Güvenliğine Gereken Önemi Vermektedir				
		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Siyasi Görüşüm Etkileri	Kesinlikle Katılıyorum	1	1	0	2	2
	Katılıyorum	0	0	1	2	3
	Fikrim Yok	0	0	2	0	1
	Katılmıyorum	0	0	0	5	4
	Kesinlikle Katılmıyorum	0	0	0	8	1

Ki-kare testi

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-tarflı)
Pearson Ki-kare	29,451 ^a	16	0,021
Olasılık Oranı	24,539	16	0,078
Lineer Birleştirme	1,391	1	0,238
Geçerli cevap sayısı	33		

a. 25 hücrenin (%100) hesaplanan değerinin 5'ten küçük olması beklenmiştir. Beklenen en küçük değer 0,09'dur.

H_0 = Anket yapılan karikatüristin siyasi görüşü ile Türkiye'deki yetkili kurumların iş sağlığı ve güvenliğine gereken önemi verdiği düşünmesi arasında bir ilişki yoktur.

H_1 = Anket yapılan karikatüristin siyasi görüşü ile Türkiye'deki yetkili kurumların iş sağlığı ve güvenliğine gereken önemi verdiği düşünmesi arasında bir ilişki vardır.

Çizelge 5.26'da, ki-kare testinin sonucu 0,021 çıktığı görülmektedir. Testin anlamlılık oranı 0,05'dir. Yapılan testin sonucunun anlamlılık oranından küçük çıkması, testin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu gösterir. Dolayısıyla,

karikatüristlerin siyasi görüşü ile Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği konusunda yetkili kurumların çalışmalarını eleştirmeleri arasında bağlantı vardır. Bu siyasi görüşün iş kazalarıyla bağlantısı iki yönlü olarak incelenebilir. İlk olarak, karikatüristin siyasi görüşü ile hükümetin yönetimindeki partinin siyasi görüşünün arasındaki fark, karikatüristin iş kazalarına bakışını etkilememesidir. İkincisi de karikatüristin siyasi görüşünün egemen sınıfın karşısında olmak, işçinin yanında olmak gibi içerik özelliklerinin, karikatüristin iş kazalarına bakışı ile ilişkisi olarak incelenebilir.

6.SONUÇLAR

Anketlerden elde edilen verilerin analizleri sonucunda, karikatüristlerin iş kazalarına karşı duyarlı oldukları belirlenmiştir. Karikatüristler, medyanın toplumu iş kazaları konusunda bilgilendirmesinde yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Karikatürlerde en çok konu alınan sektörler maden ve inşaat sektörleridir. İnşaat sektöründe daha fazla iş kazası ve ölüm yaşanmasına rağmen, maden sektöründe yaşanan kazalarda bir seferde ölen çalışan sayısının daha fazla olması, medyanın maden sektöründe meydana gelen kazalara daha geniş yer vermesine neden olmaktadır. Bu durum, karikatürlerde, maden sektöründe meydana gelen iş kazalarına daha fazla yer verilmesini sağlamıştır. Bu tespit ile medyanın, kazalara karşı algı oluşmasına katkı sağlayabileceği söylenebilir. Ayrıca karikatüristlerin, toplumun iş kazaları konusunda bilinçlendirilmesinde kendilerini sorumlu hissettikleri anlaşılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda, mizah sanatının topluma bilgi aktarımında etkili olabileceği, karikatüristlerin ortak görüşü olarak ortaya konulmuştur. Çalışmaya katılanların büyük çoğunluğu, iş kazalarına mizah dünyasının yaklaşımının önemli olduğunu ve karikatürlerin ilettiği mesajların, diğer yöntemlerle iletilen mesajlara oranla daha kalıcı mesajlar olduklarını belirtmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda, iş kazalarının medyadaki yansımaları, kariaktüristlerin yaklaşımı açısından değerlendirilmiş ve Türk karikatür dünyasının iş kazalarına bakış açısı belirlenmiştir. Profesyonel ve amatör karikatüristler, iş kazaları ve bu kazaların sorumlularına karşı, siyasi görüşlerinden etkilenmeksizin, eleştirilerini yöneltmişlerdir. İş kazaları konulu karikatürler daha çok medya yoluyla öğrendileni kazalardan sonra çizilmiştir. Kazaların ve bu kazalardan zarar görenlerin, karikatüristlerin akıllarında kalıcı bir yer edinmiş olduğu söylenebilir.

Medyanın, inşaat sektöründe iş kazalarına karşı yaklaşımı ve toplumu bilgilendirmesinin kazaların azalmasına pozitif etki yapacağı düşünülmektedir. Karikatüristlerin bütün mecralarda iş kazalarını konu alan karikatürler yayınlaması, toplumun hafızasında iş kazalarının daha kolay ve kalıcı yer edinmesine yardımcı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akbyık, N. ve Koç, M. (2011), *Türkiye’de İş Kazalarının Maliyetleri ve Çözüm Önerileri*, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Sivas
- Alper, Y. (2005), *İş Sağlığı Ve Güvenliği İçin Politika Oluşturma ve Uygulama*, Güvenlik Kültürü Konusunda Sosyal Tarafları Bilgilendirme ve Duyarlılık Artırma Semineri, Bursa
- Alsaç, Ü. (1999) *Türkiye’de Karikatür, Çizgi Roman ve Çizgi Film*, İletişim Yayınları, İstanbul
- Arık, B. (1998), *Değişen Toplum Değişen Karikatür*, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul
- Ayyıldız, N. (2010), *Coğrafya Öğretiminde Karikatür Materyali Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Biçer E. (2007), *Kazaların Çevresel ve Teknik Araştırması*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Çalışlar, A. (1983) *Ansiklopedik Kültür Sözlüğü*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul
- Çelik, F. (2011), *Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı Basın Bildirisi*, Ankara
- Danyal, N. (2013), www.karikaturvakfi.org.tr
- Demirbilek T. (2005), *İş Güvenliği Kültürü*, Legal Yayınları, İstanbul
- Ergüven, M. (1995), *Sıradışı Görüntüler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Esen, B. (2013), İş Sağlığı ve Güvenliği Ne Zaman Başlıyor
<http://www.resulkurt.com/?artikel,7168/is-sagligi-ve-guvenligi-ne-zaman-asliyor/bunyamin-esen>
- Gürbüz, Y. (1999), *Çalışma Ortamı*, Fişek Sağlık Hizmetleri Dergisi, İstanbul
- Güzel, A. ve Okur, A. R. (1999), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Beta Yayını, 7.Basım, İstanbul
- ILO, (1983) *Encyclopaedia of Occupational Safety and Health*, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği, Cenevre, İsviçre, (R.G.T. 09.12.2003 – R.G.No.25311)
- ILO, (2009) *ILO standards on occupational safety and health*, International Labour Conference, ILO, Cenevre, İsviçre

- ILO, (2013), *The Prevention of Occupational Diseases*, World Day for Safety Health at Work, ILO, İsviçre
- İş Cephesi (2013), <http://www.iscicephesi.net/kultur-sanat/mizah/297-homur-bizi-debuldu>
- Korkutan, N.T. (2010), *İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Maliyetlerinin Bina İnşaatı Toplam Maliyetlerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Kıvrak, S. ve ark. (2013), *Minimizing Construction Accidents Using Cartoons in Health and Safety Trainings*, Creative Construction Conference, Budapeşte, Macaristan, 430
- Kurt, R. (2013), *İş Güvenliğinde Uygulama Sorunları*, İstanbul <http://www.dunya.com/is-guvenliginde-uygulama-sorunlari-151949yy.htm>
- Kurt, R. (2013), *İş Kazalarına Neden Olan Faktörler*, İstanbul <http://www.dunya.com/is-kazalarina-neden-olan-faktorler-152445yy.htm>
- Lieyun, D. ve ark. (2013) *Developing a Safety Training System for Chinese Metro Construction Workers*, Creative Construction Conference, Budapeşte, Macaristan, 89
- Lloyd, J., Mitchinson, J. (2008), *Cahillikler Kitabı*, Çev. Cihan Aslı Filiz, Emre Ergüven, 10. Baskı, NTV Yayınları, İstanbul
- Melez, D.O. ve ark. (2013), *Tuzla Tersaneler Bölgesinde 2003-2011 Yılları Arasında İş Kazalarına Bağlı Ölümler*, Adli Tıp Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 33(4)
- MMO (2012), *İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Oda Raporu*, Ankara
- Müngen U. (2008), TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, *İnşaat Yönetimi 2.Dönem Kurs Notları*, İnşaat İş Güvenliği, İstanbul
- Odabaşı, A. (2013), www.evrensel.net.tr
- Önal, A. E. (2006), *Türkiye’de İş Sağlığı*, İstanbul Üniv. Tıp Fak. Halk Sağlığı Anabilim Dalı Seminer Notları, İstanbul
- Özdiş, H. (2010), *Osmanlı Mizah Basınında Batılılaşma ve Siyaset (1870-1877)*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul
- Özkan, P.A. (2009), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Derslerinde Kültürler Arası İletişim Yetisi Kazandırma Amaçlı Karikatür Kullanımı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

- Özkılıç, Ö. (2005), *İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri ve Risk Değerlendirme Metodolojileri*. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara, Yayın No: 246
- Penwill, R. (2013) *Karikatür ve Mizah*, www.karikaturvakfi.org.tr.
- Resmi Gazete (2012), *6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu*, Ankara, Sayı: 28339
- Seratlı, G. B. (2004), *4857 Sayılı Kanuna Göre İş Sağlığı ve Güvenliği*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara, 198-244, Cilt:53, Syf:2
- SGK (2013), *SGK İstatistik Yıllığı 2013*, Ankara
- Sümer, N. (2013), *Karikatür ve Felsefe*
<http://www.felsefesinifi.com/?pnun=45&pt=Karikat%C3%BCr%20ve%20Felsefe>
- Şenyapılı, Ö. (2003), *Neyi, Neden, Nasıl Anlatıyor Karikatür Kim, Niye Çiziyor*, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş. Yayınları, Ankara.
- TDHB, (2012), *Türkiye Diş Hekimleri Birliği Bildirisi*, 2012, İstanbul
- TMMOB (2011) *İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Alanında Temel Bilgiler*, Mühendislikte, Mimarlıkta ve Planlamada Ölçü Dergisi Eki, Özdi Basımevi, İstanbul
- TMMOB, (1992), *Madencilik Bülteni*, TBMM Maden Mühendisleri Odası Yayını, Ankara, Sayı:17
- Topuz, H. (1986), *İletişimde Karikatür ve Toplum*, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir
- Topuz, H. (1997), *Başlangıcından Bugüne Dünya Karikatürü*, İnkilap Kitapevi, İstanbul
- Turhan, O. (1975), *Basında Çizgi Sanatı*, Ankara Gazeteciler Cemiyeti, Ankara,
- TÜİK, (2013), *TÜİK İstatistik Yıllıkları*, 2013, Ankara
- Türkçe Sözlük, (2013), Türk Dil Kurumu, Ankara
- TÜSAD, (2013), *Mesleki Çevreler Solunum Hastalıklar-İş Sağlığı Çalışma Grubu, Dünya İş Sağlığı ve Güvenliği Basın Bildirisi*, İstanbul
<http://www.solunum.org.tr/haber/369/basin-bildirisi.html>
- Üner, İ. (2009), *İlk Öğretim Okullarında Karikatürler Öğrenmenin Öğrencilerin Başarı ve Turum Düzeylerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

EK ANKET FORMU ÖRNEĞİ

A-Kişisel Bilgiler

- 1- Yaşınız.
- 2- Mesleğiniz
- 3- Daha önce iş kazası geçirdiniz mi veya çevrenizde iş kazası geçiren biri oldu mu?

B-Kişisel Görüşler

- 4- Türkiye'deki yetkili kurumlar iş sağlığı ve güvenliğine gereken dikkati vermektedir

Kesinlikle Katılıyorum () Katılıyorum () Fikrim Yok ()

Katılmıyorum () Kesinlikle Katılmıyorum ()

- 5- Yürürlükteki kanun ve yasalar iş kazalarını ve kayıpları azaltmak için yeterlidir.

Kesinlikle Katılıyorum () Katılıyorum () Fikrim Yok ()

Katılmıyorum () Kesinlikle Katılmıyorum ()

- 6- Devlet kurumları iş sağlığı ve güvenliği konusunda gereken denetleme ve çalışmaları yapmaktadır

Kesinlikle Katılıyorum () Katılıyorum () Fikrim Yok ()

Katılmıyorum () Kesinlikle Katılmıyorum ()

- 7- Politikacılar ve yetkili kişiler iş sağlığı ve güvenliği konusunda gereken özveriyi göstermektedirler

Kesinlikle Katılıyorum () Katılıyorum () Fikrim Yok ()

Katılmıyorum () Kesinlikle Katılmıyorum ()

8- Görsel ve yazılı medya iş sağlığı ve güvenliği konusunda toplumu doğru şekilde bilgilendirmektedir.

Kesinlikle Katılıyorum () Katılıyorum () Fikrim Yok ()
Katılmıyorum () Kesinlikle Katılmıyorum ()

9- Toplumun iş sağlığı ve güvenliğinin önemini farkına varması için mizah önemli bir unsurdur

Kesinlikle Katılıyorum () Katılıyorum () Fikrim Yok ()
Katılmıyorum () Kesinlikle Katılmıyorum ()

10- Mizah yoluyla yapılan uyarılar, geleneksel yöntemle yapılan uyarılara göre daha çarpıcı olur.

Kesinlikle Katılıyorum () Katılıyorum () Fikrim Yok ()
Katılmıyorum () Kesinlikle Katılmıyorum ()

11- Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği konusunda ilk ve orta dereceli okullarda eğitim verilmesi faydalı olur

Kesinlikle Katılıyorum () Katılıyorum () Fikrim Yok ()
Katılmıyorum () Kesinlikle Katılmıyorum ()

12- İş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılan yarışma, çalıştay, sempozyum vb. toplantılar iş kazalarını önlemede faydalı olmaktadır

Kesinlikle Katılıyorum () Katılıyorum () Fikrim Yok ()
Katılmıyorum () Kesinlikle Katılmıyorum ()

13- Siyasi görüşüm iş sağlığı ve güvenliği konusundaki fikirlerimi bu görüş doğrultusunda etkiler

Kesinlikle Katılıyorum () Katılıyorum () Fikrim Yok ()
Katılmıyorum () Kesinlikle Katılmıyorum ()

C-Çizilen Karikatürler

14- Bugüne kadar iş kazaları ile ilgili karikatür (resim, photoshop, fotoğraf vb.) çizdiniz mi?

Evet () Hayır()

Cevabınız evet ise 15. sorudan, hayır ise 22. sorudan devam ediniz.

15- İş kazaları ile ilgili karikatürlerinizi (resim, photoshop, fotoğraf vb) hangi sıklıkla çizer sunuz?

Her Zaman () Medyada Büyük Bir İş Kazası Haberi Gördüğümde ()

Medyada Her Hangi Bir İş Kazası Haberi Gördüğümde () Aklıma Geldikçe ()
Hiç ()

16- Çizdiğiniz karikatürlerle (resim, photoshop, fotoğraf vb) ilk olarak kimlere mesaj vermeyi amaçlıyorsunuz?(birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

Hükümete () Toplumla () İşverenlere () Sendikalara () İşçilere () Hepsi ()
Diğer(.....)

17- En çok hangi iş alanındaki kazalar üzerine dikkat çektiniz ve karikatür (resim, photoshop, fotoğraf vb) çizdiniz? (birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)
Maden () İnşaat () Makina () Gemi İnşaatı () Tarım () Tekstil () Gıda () Diğer (.....)

18- Karikatürlerinizde (resim, photoshop, fotoğraf vb) işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda genel olarak eleştirdiğiniz taraf kim veya kimlerdir? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

Hükümet Toplum İşveren Sendikalar İşçiler Hepsi Diğer (.....)

19- Bu konuda çizdiğim karikatürlerin (resim, photoshop, fotoğraf vb) hedeflediğim kitle üzerinde etkili olduğunu düşünüyorum

Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Fikrim Yok
Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

20- Çizdiğim karikatürlerle (resim, photoshop, fotoğraf vb) ilgili olarak, bana övgü veya yergi gibi bir geri dönüş her zaman oluyor.

Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Fikrim Yok
Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

21- Çizdiğim karikatürlerin (resim, photoshop, fotoğraf vb) iş kazalarını karşı algı oluşmasında faydalı olduğunu düşünüyorum

Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Fikrim Yok
Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

22- İş kazaları ile ilgili karikatür (resim, photoshop, fotoğraf vb) çizmenin bu kazalara bir faydası olmadığını düşünüyorum

Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Fikrim Yok
Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

23- Bu konuda çizilen karikatürlerin (resim, photoshop, fotoğraf vb) yetkili kurumlara bir mesaj iletmediğini düşünüyorum

Kesinlikle Katılıyorum () Katılıyorum () Fikrim Yok ()
Katılmıyorum () Kesinlikle Katılmıyorum ()

24- Eklemek istediğiniz başka şeyler var mıdır?